बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम
Multi Secter Nutrition Program (MSNP)

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा निर्देशक समिति

पालिका/वडा स्तरीय अभिमुखीकरण गोष्ठी

आयोजकः सिलीचोङ गाउँपालिका
ताम्कू सङ्खुवासभा

यहाँहरुलाई हार्दिक नमस्कार

Mortality Trends and MDG Goal, (Under 5, Infant, Neonatal)

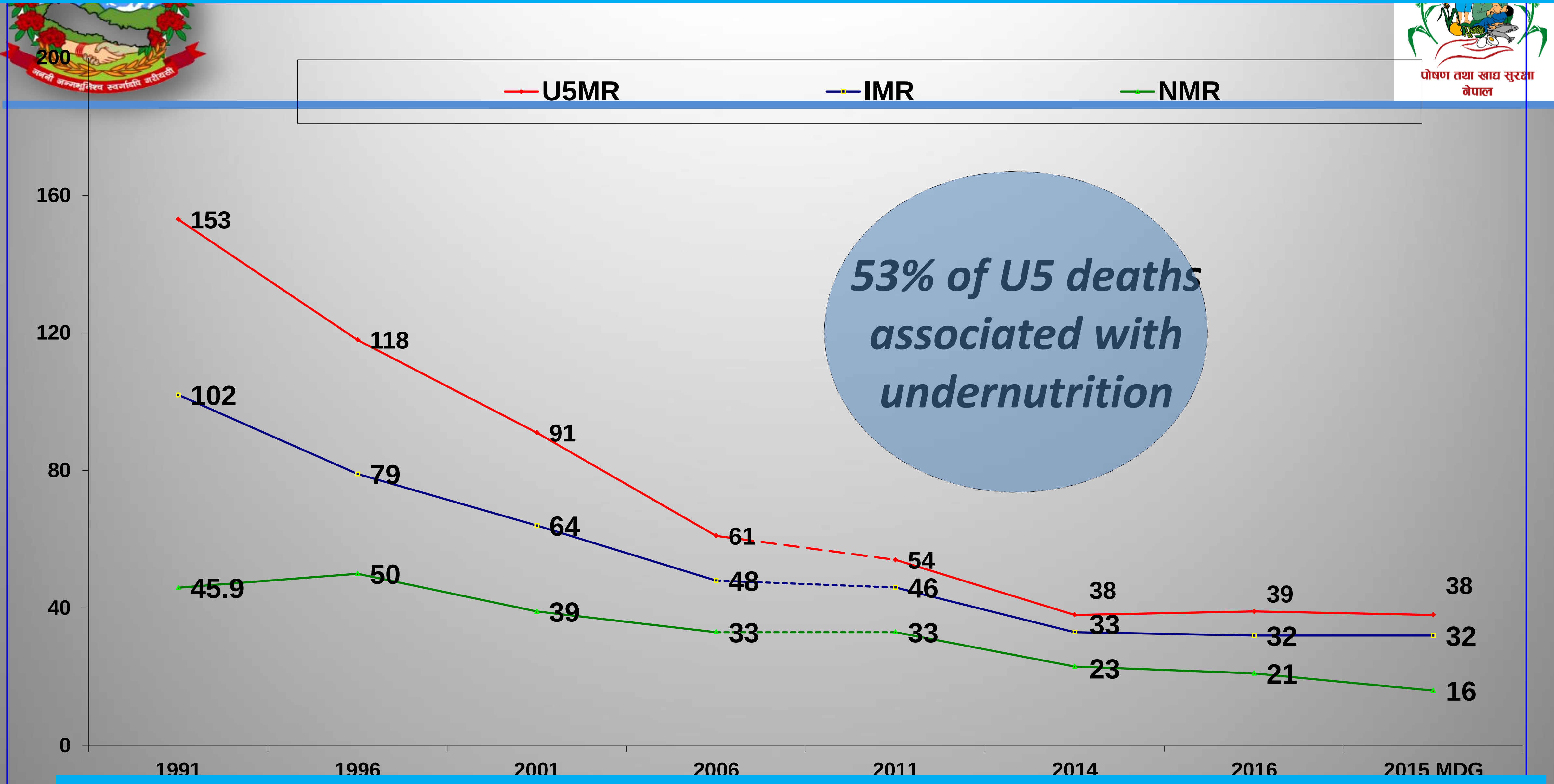

Strong Public Health Programs (Immunization, IMCI, and Micronutrient contributed)

However, without Improvement in **Stunting**, Further **Child Mortality Reduction** is not likely

What is a Nutrition in Emergencies (WHO Threshold for Nutrition Crisis)

Indicator	Severity of malnutrition by prevalence ranges (%) (WHO threshold)				
	Low (acceptable)	Medium (poor)	High (Public Health Concerns/crisis – emergency threshold)	Very high (famine)	Situation in Nepal
Stunting	<20	20-29	30-39	>=40	36
Underweight	<10	19-29	20-29	>=30	27
Wasting	**< 5**	**5-9**	**10-15**	**>=15**	**10**
Anemia	< = 4.9	5.0 – 19.9	20 – 39.9	< = 40	U5 Children: 52.7 Pregnant: 46

Different Forms of Malnutrition

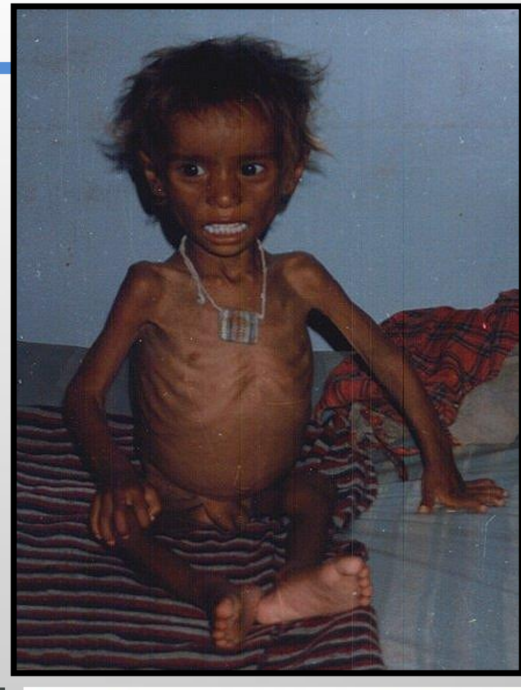

White spots

SAM is a medical emergencies

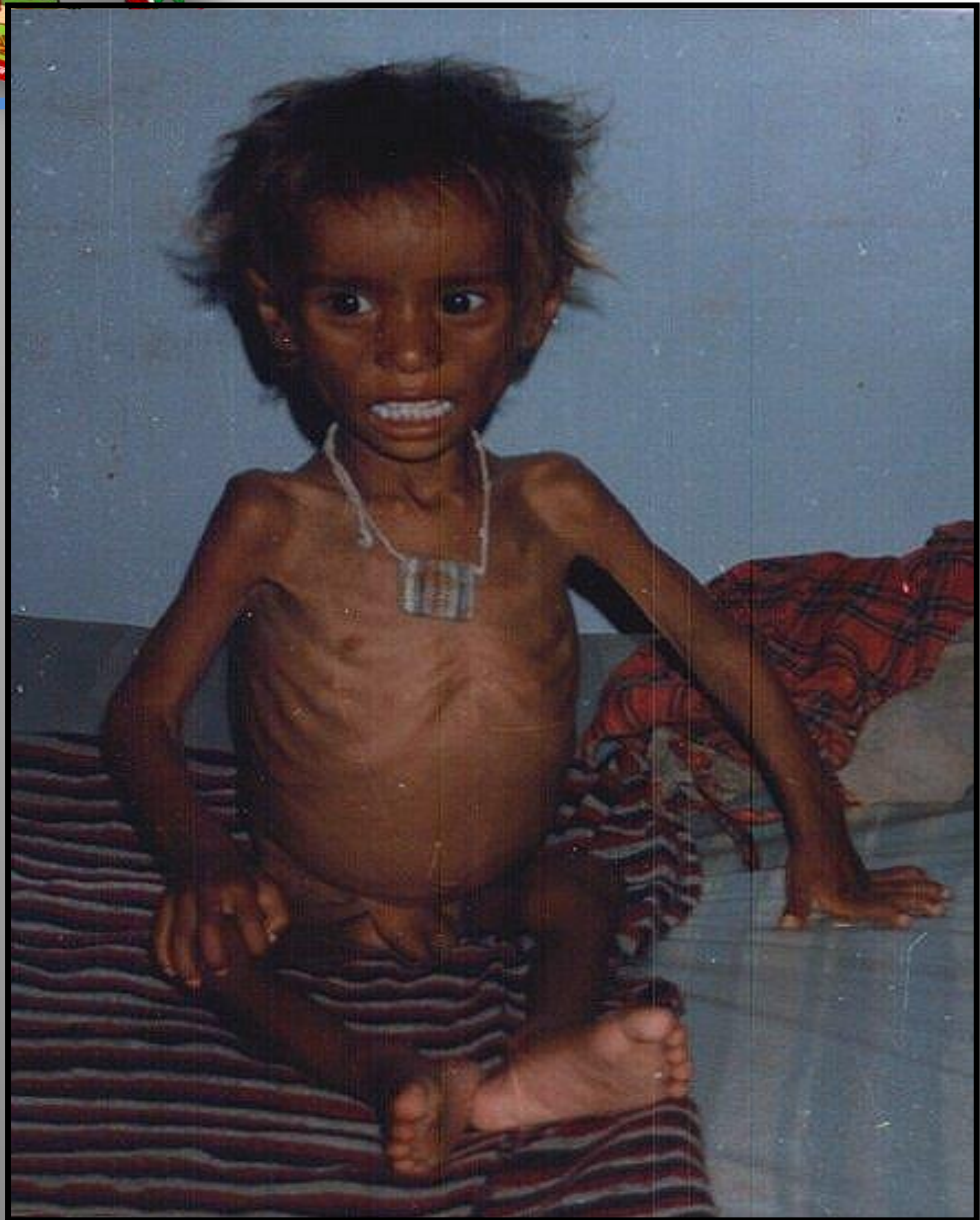

Severe forms of acute malnutrition

- Are rare - a few percent
- Represents the tip of the iceberg
- Should not be seen as “the nutritional problem”

In emergencies, many children become sufferer from severe malnutrition

मानवको बौद्धिक विकास गति

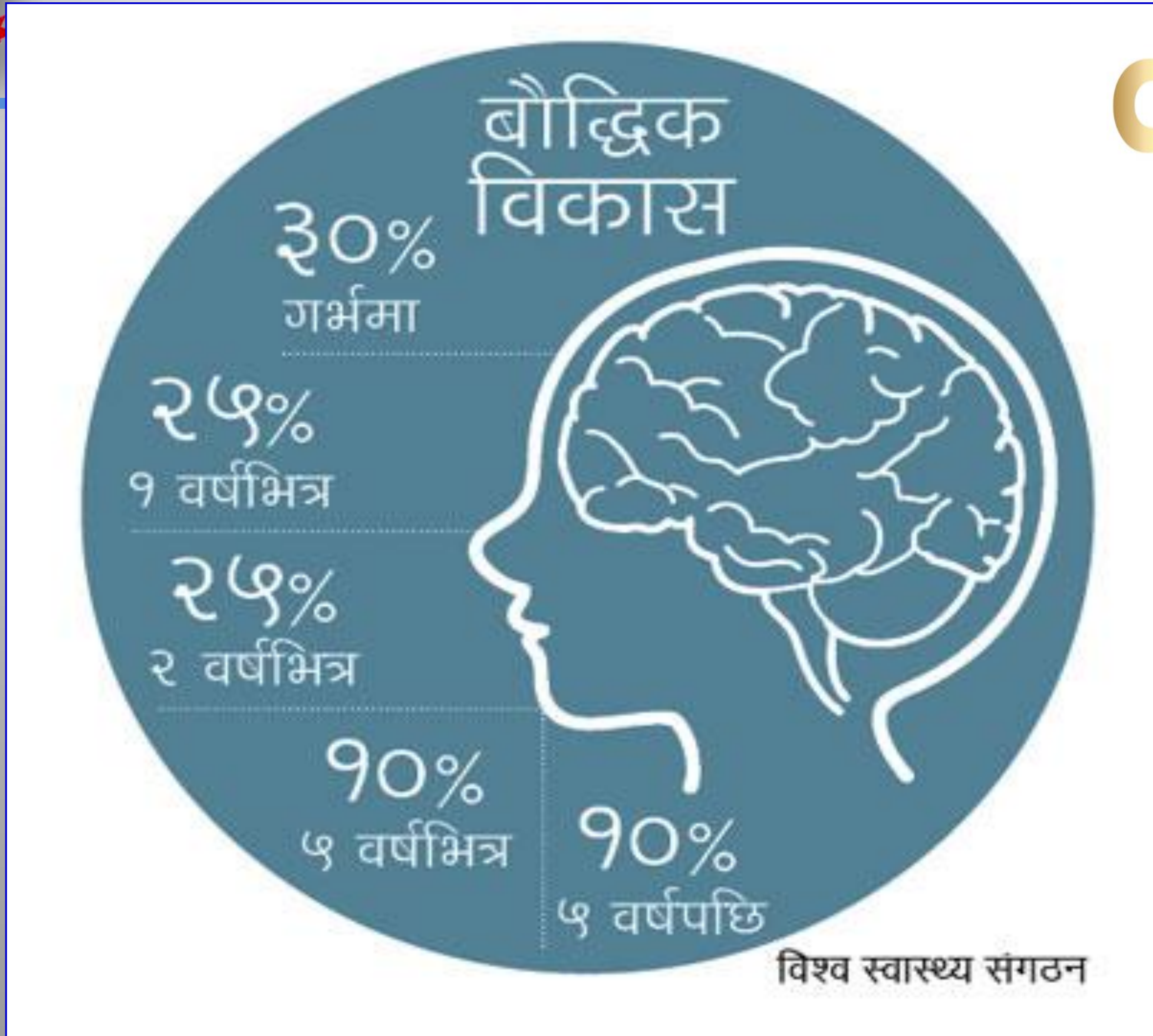

गर्भावस्था : ९ महिना × ३० दिन = २७० दिन

२ वर्षसम्मको उमेर: ३६५ दिन × २ वर्ष = ७३० दिन

५ बर्ष भित्र ९० प्रतिशत बौद्धिक विकास हुने हुंदा यो उमेर समुहलाई बिशेष **जोड** दिइएको हो ।

पोषण र मस्तिष्कको विकास

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

राम्रो पोषण पाएको बच्चाको मस्तिष्क “पूर्ण मस्तिष्क”

कुपोषित बच्चाको मस्तिष्क “ खाली मस्तिष्क”

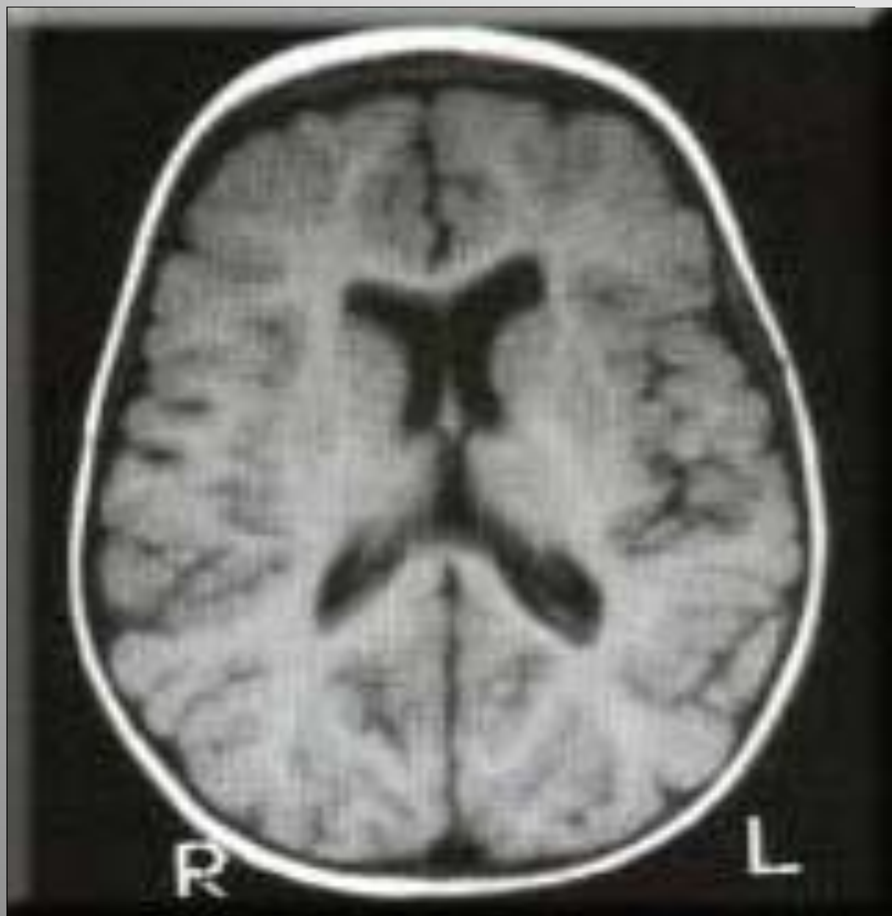

मातृ तथा बाल कुपोषणको जीवन भरीको परिणाम

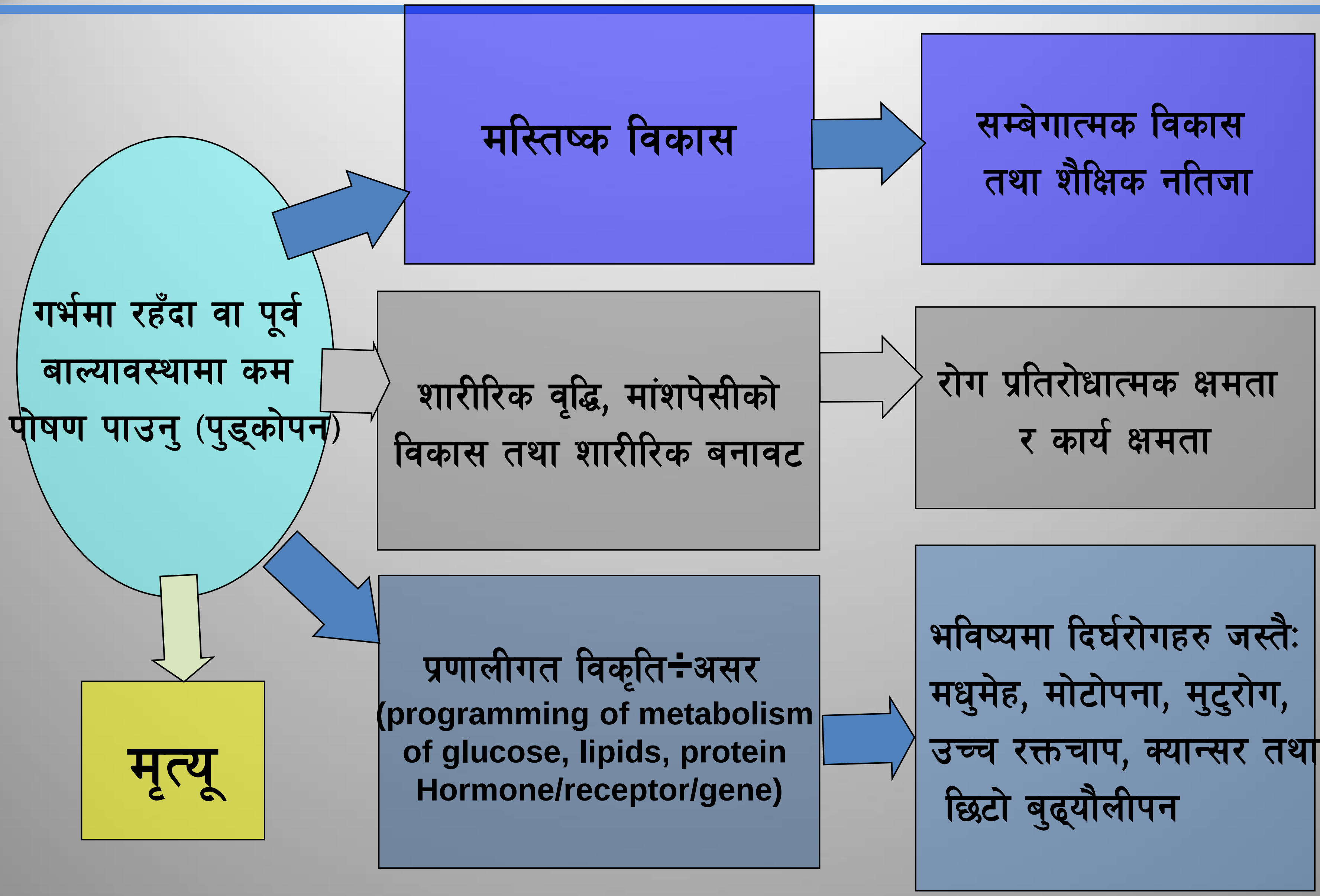

(James et al 2000)

पुस्ता पुस्ता सम्म चलिरहने कुपोषणको चक्र

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

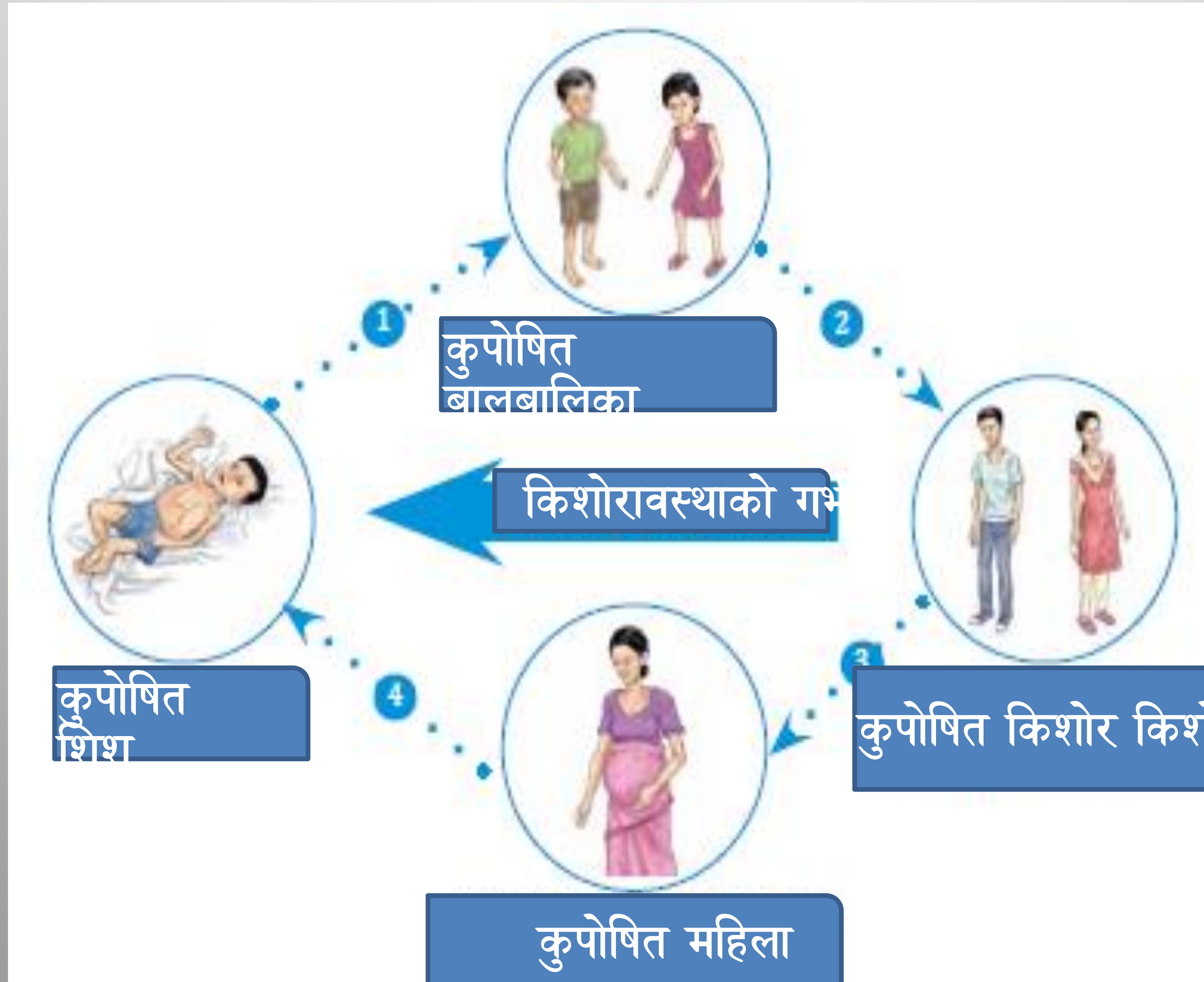

Multi-Sector Nutrition Plan Framework

National Planning Commission
Multi-sector resources, Nutritional information management, Nutrition capacity Enhancing

Ministry of Health and Population
Maternal Infant and Young Child feeding, Micronutrient, *Management of SAM, Treatment of Infection*

Ministry of Education
- Nutrition in formal/informal curriculums,
- Improved awareness, Life-skills and improved meals to Adolescent,
- Parenting education

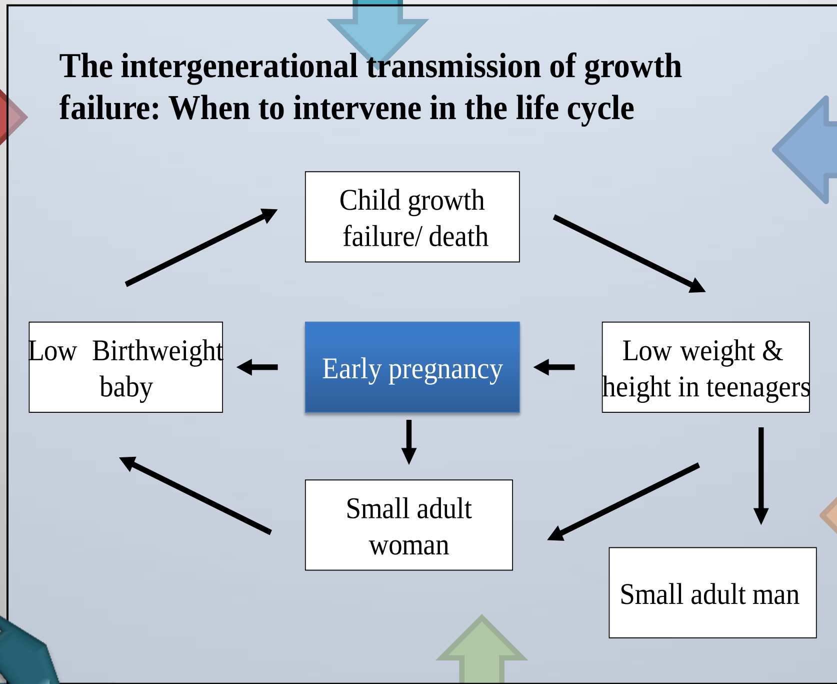

Ministry of Urban Development
Sanitation facilities/ODF,
Hand washing,
Safe drinking water at point of Use

Ministry of Federal Affairs and General Adninistration ministry
Linking social protection and nutrition, Improved Coordination and resource mobilization

Ministry of Women and Children
Nutrition Awareness among Women and Adolescent
Mobilization of Women Group, Saving Credit Groups for Nutrition, Participation in Planning at local Levels

Ministry of Agriculture Development
Availability of Nutrient dense foods, income generation, consumption of Nutrient dense/ animal source foods and Reduced workload of women

आधारभूत पोषण

© UNICEF/NYHQ2011-0098/NOORANI

प्रस्तुतीकरणका विषयवस्तुहरु

- पोषण र कुपोषणको अवधारणा
- पोषणमा लगानी किन ?
- कुपोषणको अवस्था
- कुपोषणका कारणहरु

के कुपोषण भनेको यहि हो ?

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

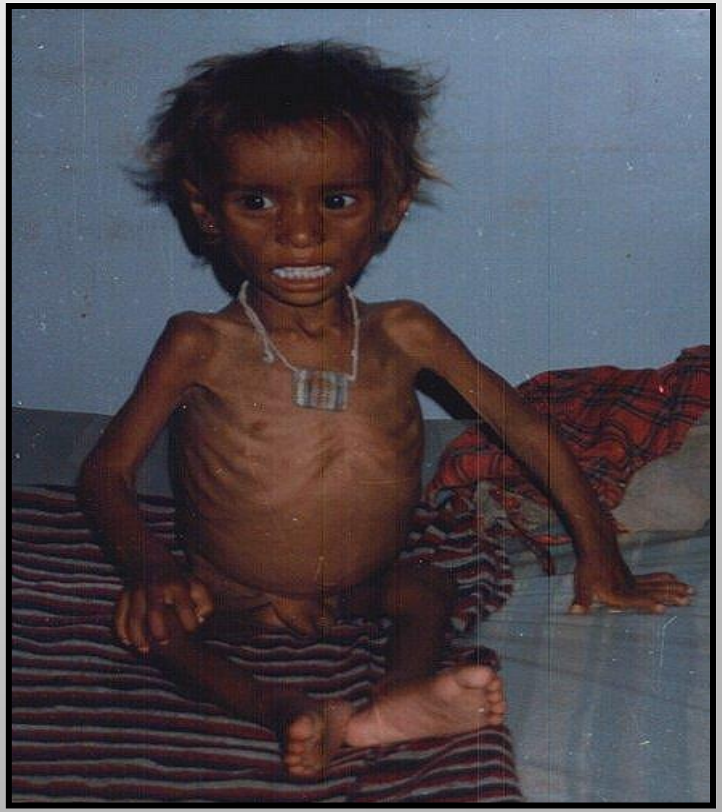

यस्तो अवस्थामा पुगे पछि मात्र कुपोषण भनेर चिन्दछौ जबकी यस्तो अवस्था भनेको निकै गम्भीर अवस्था हो ।

नोट :माथी फोटोहरू बास्तविक हुन र नेपालकै कुनै स्थानमा खिचिएका हुन

पोषण र कुपोषणको अवधारणा

पोषण के हो ?

- शरीरको आहार सम्बन्धी आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी भोजनको (खानाको) सेवन गर्नु नै पोषण हो।

- यसमा खाना सेवन गर्ने, पचाउने, उपभोग गर्ने, भन्डारण गर्ने र निस्काषन गर्ने प्रकृयाहरु समावेश भएका हुन्छन ।

स्रोत : विश्व स्वास्थ्य संगठन

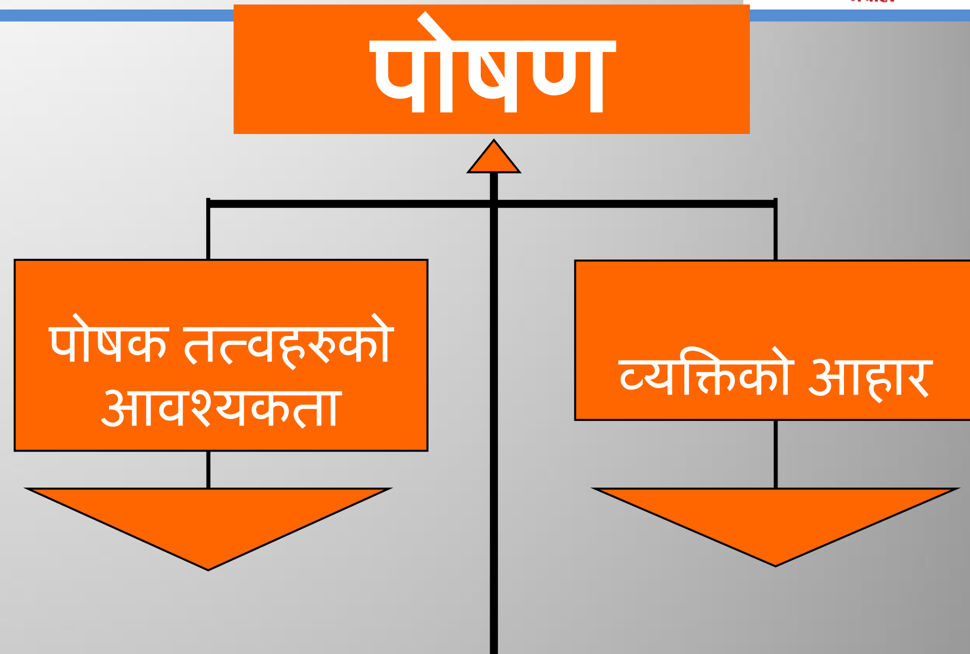

सन्तुलित आहार

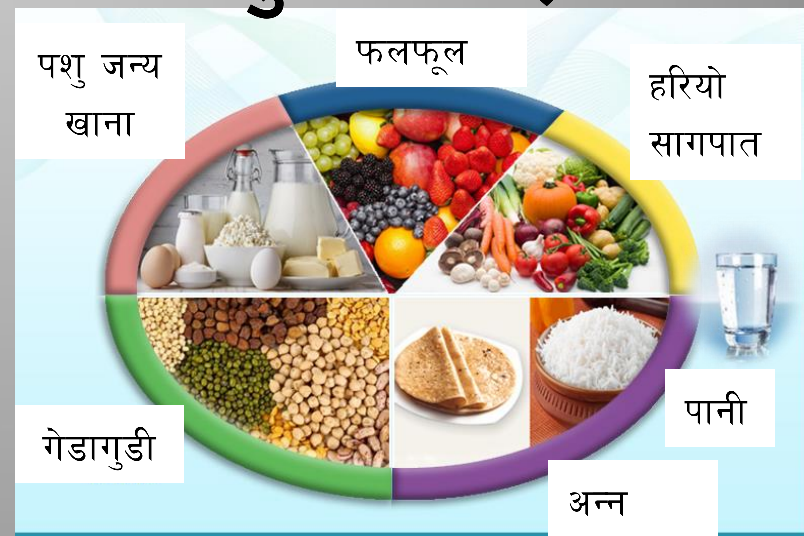

खाना

शरीरलाई **पौष्टिक तत्व** प्रदान गर्ने बोटविरुवा तथा पशुजन्य श्रोतबाट प्राप्त हुने खान योग्य वस्तु नै खाना हो ।

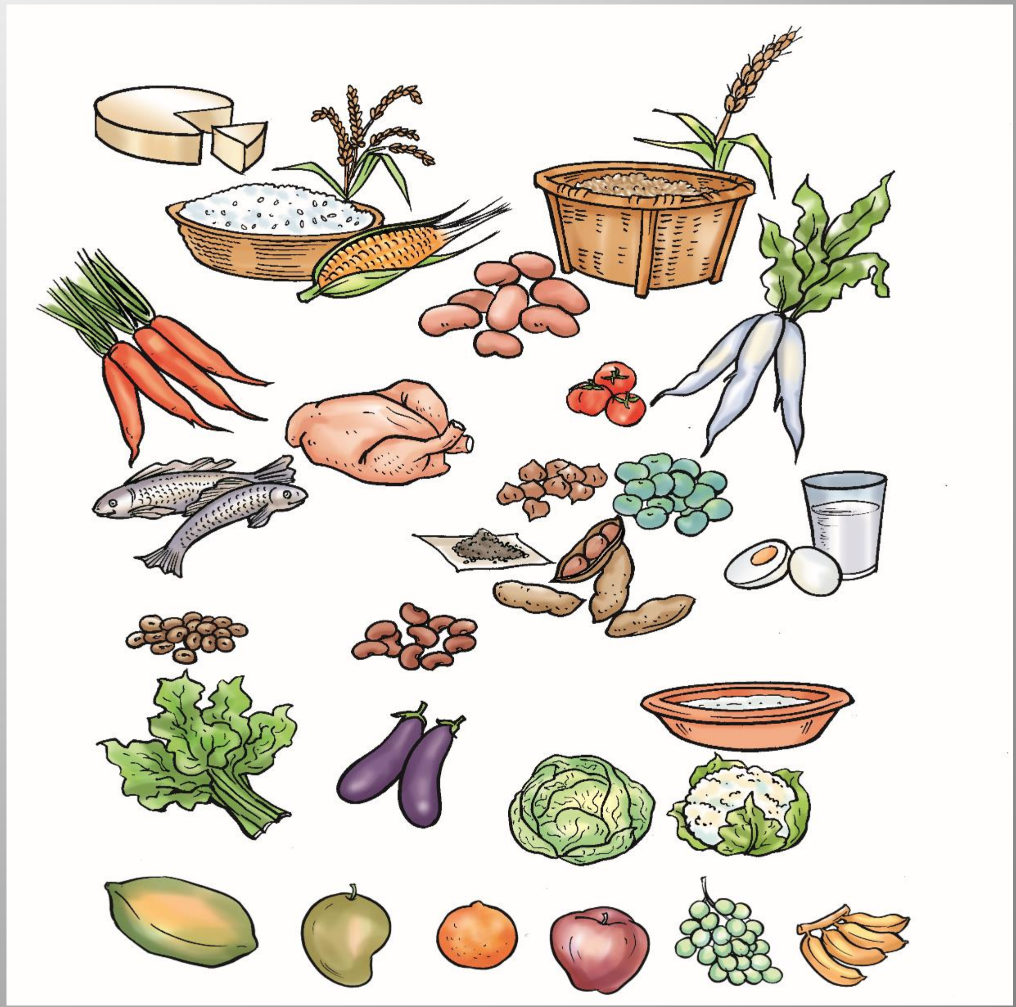

Source: Encyclopedia: Britannica

खानाको ७ समूहहरु

हरेक बार खाना चार

खानाको समूह	समूह
१. अन्न, जरा र कन्दमुल	१
२. गेडागुडी, दलहन, तेलहन	२
३. दूधजन्य पदार्थहरु (दूध, दही, पनीर, चीज)	३
४. अण्डा	३
५. मासुजन्य (माछा, मासु, पन्छी, कलेजो, अन्य अंगहरु)	३
६. पर्याप्त मात्रामा भिटामीन ए पाइने फलफुल तथा सागसब्जी	४
७. अन्य फलफुल र तरकारी/ सागसब्जी	४

हरेक बार खाना चार

हरेक पटक खाना खुवाउँदा ७ खानाको समूहमध्येबाट कम्तिमा ४ खानाको समूहहरु समेटिने गरी (अन्न, गेडागुडी, पशुजन्य खाना र फलफुल तरकारी अनिवार्य हुने गरी) खुवाउने भन्ने हो ।

Source: Indicators for assessing infant and young child feeding practices, Part 2: Measurement, USAID, AED, FANTA 2, IFPRI, UNICEF, WHO 2010

जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

तागत (शक्ति) दिने (अघाउने)

वृद्धि विकास गर्ने

रोगबाट बचाउने

थप तागत दिने

पोषक तत्व

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

हाम्रो शरीरलाई दैनिक रुपमा बढि मात्रामा आवश्यक पर्ने ।

बृहत पोषण

कार्वोहाइड्रेट : शक्ति दिने ।

प्रोटीन : शरीर बृद्धि गर्ने तथा तन्दुरुस्त राख्ने ।

चिल्लो पदार्थ : शक्ति र शाररिक तापक्रम कायम गर्ने ।

पानी

सुक्ष्म पोषण

खनिज

भिटामिन

रोगबाट बचाउने

हाम्रो शरीरलाई नभई नहुने, थोरै मात्रामा आवश्यक पर्ने ।

आहार

व्यक्तिले उपभोग गर्ने खानेकुराहरु (सधैंजसो खाने खाना र पेय पदार्थको समग्र योग)

संतुलित आहार

शक्ति दिने, वृद्धि विकास गर्ने तथा रोगबाट सुरक्षा दिने खानेकुराहरुलाई उपयुक्त मात्रामा मिलाइएको खानेकुरा

कुपोषण के हो ?

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

- शरीरमा पोषकतत्वहरुको आवश्यकताको मात्रा र आहारको उपलब्धता बीचको असन्तुलनका कारणले उत्पन्न हुने शारीरिक अवस्था ।

- एक वा धेरै पोषकतत्वको अधिकता वा न्यूनताबाट शरीरमा देखिने असामान्य अवस्था ।

- कुपोषण भन्नाले न्यून पोषण र अधिक पोषण दुबैलाई जनाउँछ ।

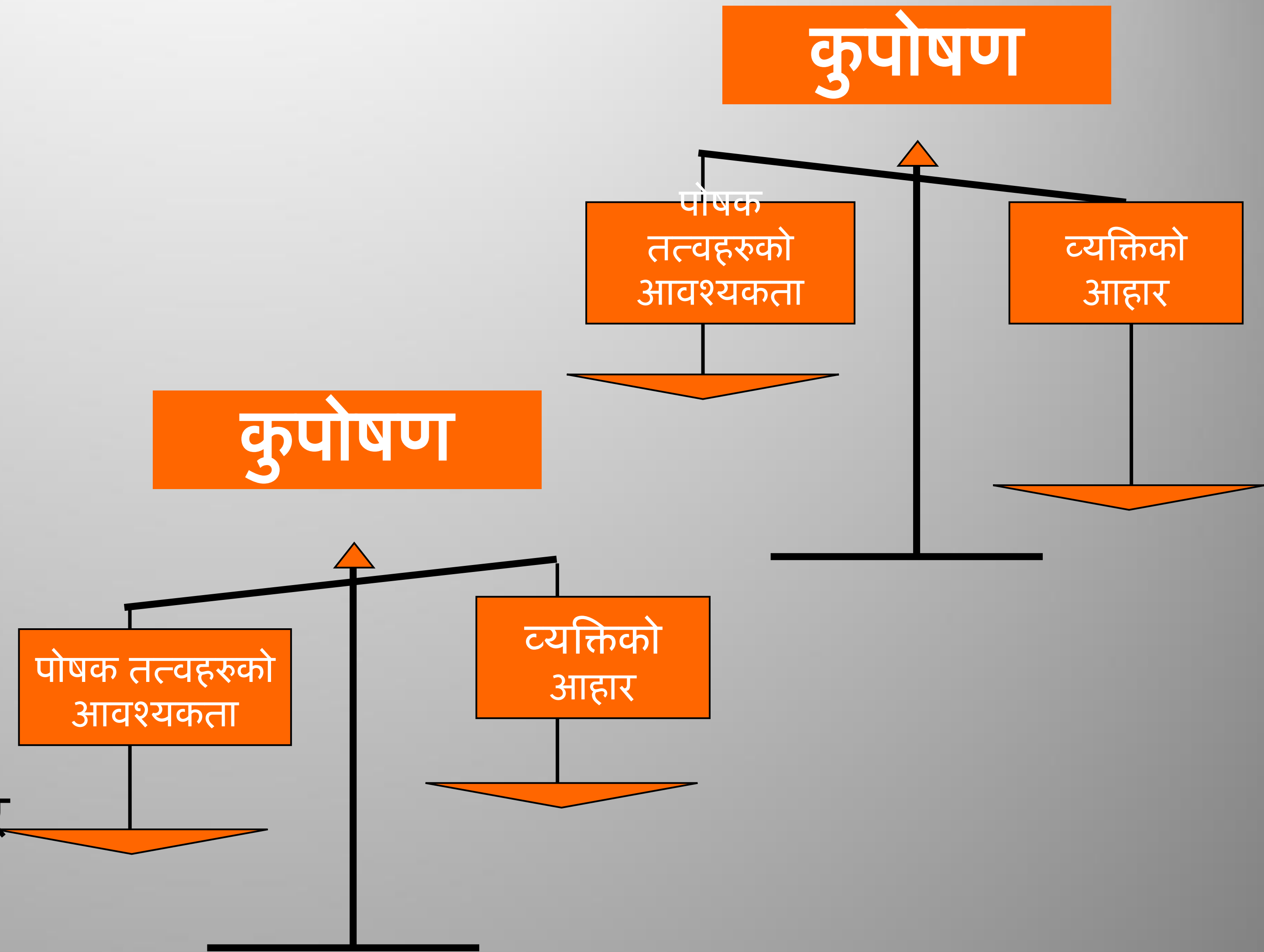

कुपोषणको वर्गीकरण

कुपोषण (Malnutrition)

- **अधिक पोषण** (Overnutrition)
  - **अधिक तौल** (Overweight)
  - **मोटोपन** (Obesity)
- **न्यून पोषण** (Under nutrition)
  - **उमेर अनुसारको कम उचाई (पुड्कोपन)** (Stunting) (Chronic Malnutrition)
  - **उचाई अनुसारको कम तौल (ख्याउटेपन)** (Wasting) (Acute Malnutrition)
    - **कडा शीघ्र कुपोषण** Severe Acute Malnutrition (SAM)
      - -Marasmus (सुकेनास)
      - -Kawshiorkor (फुकेनास)
      - -Marasmic **Kawshiorkor** (सुकेनास सहितको फुकेनास)
    - **मध्यम शीघ्र कुपोषण** Moderate Acute Malnutrition (MAM)
  - **उमेर अनुसाको कम तौल** (Underweight)
  - **सुक्ष्म पोषक तत्वको कमी** (Micro nutrient deficiency)

जलविन्दु

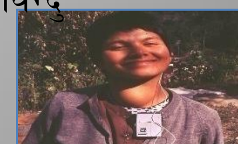

सुस्त श्रवण

गलगाँड

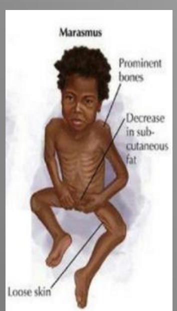

जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

न्यूनपोषण

ख्याउटेपन

पुड्कोपन

फुकेनास (पोषणजन्य कारणले सुन्निएको)

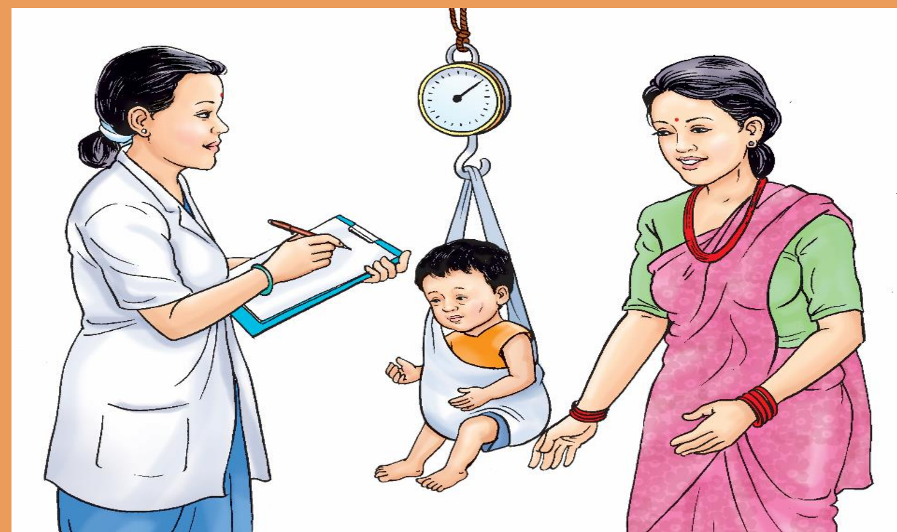

कम तौल

सूक्ष्म पोषकतत्वको कमी

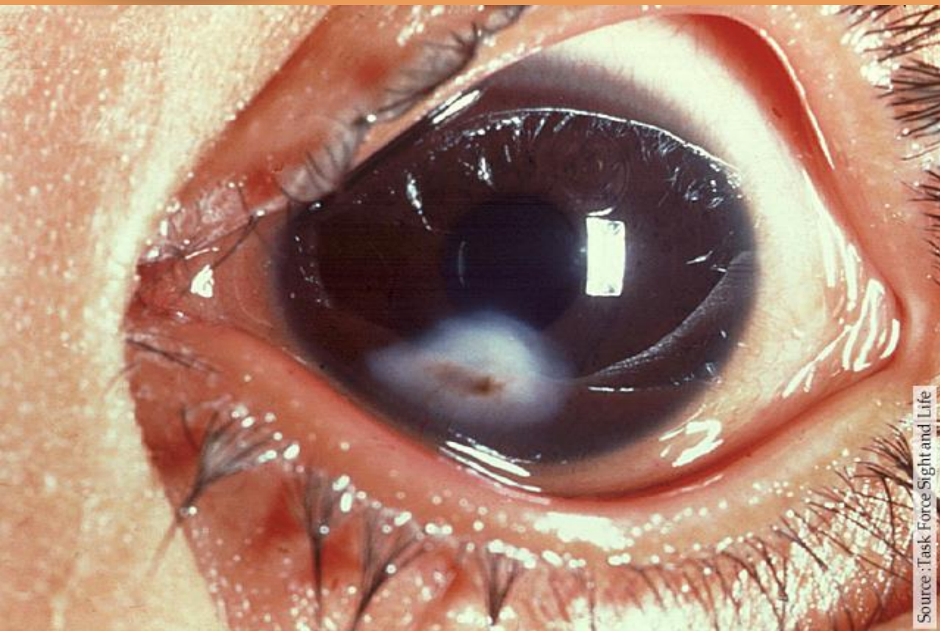

जलविन्दु

रक्तअल्पता

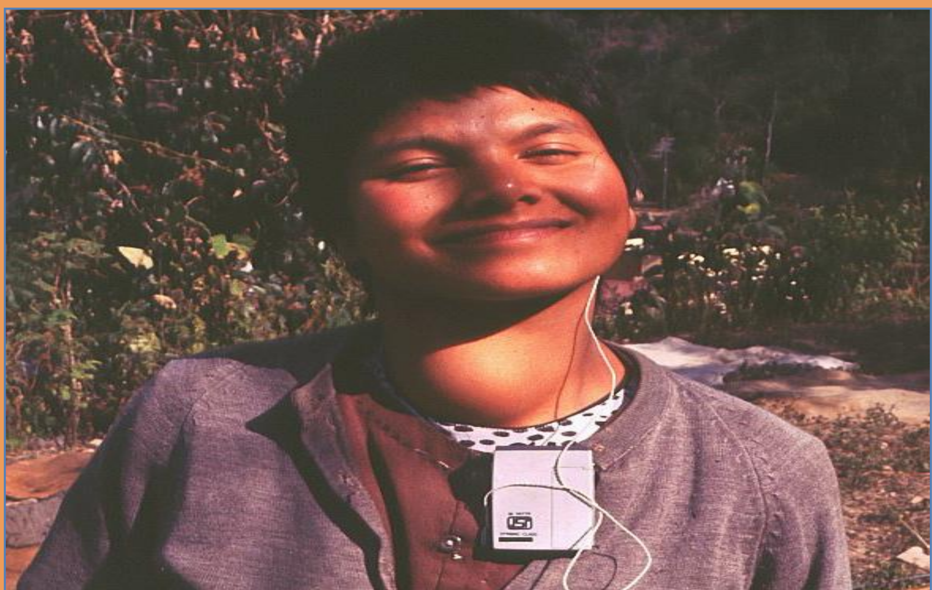

गलगाँड

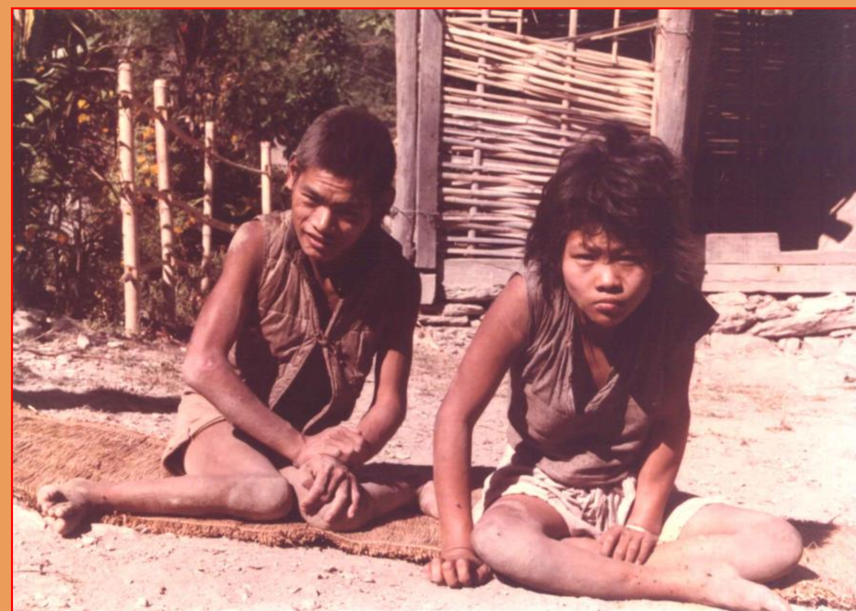

सुस्त
श्रवण/
शारीरिक
अपांगता

पुड्कोपन

- उमेरअनुसार हुनुपर्ने न्यूनतम उचाई नहुनु पुड्कोपन (Stunting) हो ।
- विश्व स्वास्थ्य संगठनका अनुसार जन्मँदाको बच्चाको उचाई कम्तीमा ४५ देखि ५० से.मी.को हुनुपर्दछ भने १ वर्षको अन्तमा २५ से.मी. थप गरी ७० देखि ७५ से.मी. हुनुपर्छ । दोस्रो वर्षमा १२.५ सेमि थप गरी ८२ देखि ८७ से.मी. हुनु पर्दछ । त्यसै गरी तेस्रो, चौथौ, पाँचौं वर्षमा हरेक वर्ष ६ देखि ७ सेमिका दरले थप हुँदै जानुपर्दछ ।
- यस्तो खालको न्यून पोषणलाई दीर्घ कुपोषण पनि (Chronic Malnutrition) भनिन्छ ।

Length-for-age GIRLS
Birth to 2 years (z-scores)

World Health Organization

Year: Month	Months	-3 SD	-2 SD	-1 SD	Median	1 SD	2 SD	3 SD
0: 0	0	43.6	45.4	47.3	49.1	51.0	52.9	54.7
0: 1	1	47.8	49.8	51.7	53.7	55.6	57.6	59.5
0: 2	2	51.0	53.0	55.0	57.1	59.1	61.1	63.2
0: 3	3	53.5	55.6	57.7	59.8	61.9	64.0	66.1
0: 4	4	55.6	57.8	59.9	62.1	64.3	66.4	68.6
0: 5	5	57.4	59.6	61.8	64.0	66.2	68.5	70.7
0: 6	6	58.9	61.2	63.5	65.7	68.0	70.3	72.5
0: 7	7	60.3	62.7	65.0	67.3	69.6	71.9	74.2
0: 8	8	61.7	64.0	66.4	68.7	71.1	73.5	75.8
0: 9	9	62.9	65.3	67.7	70.1	72.6	75.0	77.4
0:10	10	64.1	66.5	69.0	71.5	73.9	76.4	78.9
0:11	11	65.2	67.7	70.3	72.8	75.3	77.8	80.3
1: 0	12	66.3	68.9	71.4	74.0	76.6	79.2	81.7

नोटः महिना अनुसार उचाइ -2SD भन्दा कम भएमा उक्त उमेरका केटीहरुमा पुड्कोपन भएका बुझ्न पर्दछ ।

ख्याउटेपन

- ख्याउटेपन (Wasting) लाई उचाइअनुसार तौल (Weight-for-Height) नभएको अवस्था भनेर बुझ्नु पर्दछ ।
- ख्याउटेपनलाई शीघ्र कुपोषण (Acute Malnutrition) पनि भनिन्छ ।
- उचाइ अनुसारको तौल औसतभन्दा (2 Standard Deviation भन्दा कम भएमा वा Mid-Upper Arm Circumference (MUAC) टेपको आधारमा मापन र पोषणजन्य सुन्निएको मापनको आधारमा छुट्याईन्छ ।

WHO Child Growth Standards 2006

Weigth for Length (6-24 months) (up to 87 cm)

GIRLS				(recumbant)	BOYS			
weight (kg)	weight (kg)	weight (kg)	weight (kg)	length (cm)	weight (kg)	weight (kg)	weight (kg)	weight (kg)
"-3 SD"	"-2 SD"	"-1 SD"	median		median	"-1 SD"	"-2 SD"	"-3 SD"
3.0	3.3	3.6	3.9	52.5	3.9	3.6	3.3	3.0
3.1	3.4	3.7	4.0	53.0	4.0	3.7	3.4	3.1
3.2	3.5	3.8	4.2	53.5	4.1	3.8	3.5	3.2
3.3	3.6	3.9	4.3	54.0	4.3	3.9	3.6	3.3
3.4	3.7	4.0	4.4	54.5	4.4	4.0	3.7	3.4
3.5	3.8	4.2	4.5	55.0	4.5	4.2	3.8	3.6
3.6	3.9	4.3	4.7	55.5	4.7	4.3	4.0	3.7
3.7	4.0	4.4	4.8	56.0	4.8	4.4	4.1	3.8
3.8	4.1	4.5	5.0	56.5	5.0	4.6	4.2	3.9
3.9	4.3	4.6	5.1	57.0	5.1	4.7	4.3	4.0
4.0	4.4	4.8	5.2	57.5	5.3	4.9	4.5	4.1
4.1	4.5	4.9	5.4	58.0	5.4	5.0	4.6	4.3

कमतौल

- उमेरअनुसार हुनुपर्ने न्यूनतम तौल (Weight-for-Age) नभएको अवस्थालाई कमतौल (Under-weight) हो ।
- विश्व स्वास्थ्य संगठनका अनुसार जन्मँदा बच्चाको तौल २.५ देखि ३.४ केजी, जन्मेपछिको पहिलो ५ महिनामा जन्मँदाको भन्दा दोब्बर, १ वर्षमा तेब्बर हुनुपर्छ । यस्तै दोस्रो वर्षमा २.५ केजी थप र तेस्रो, चौथौ, पाँचौं वर्षमा २-२ केजीका दरले थप हुँदै जानुपर्छ ।
- यस्तो खालको न्यून पोषणलाई दीर्घ कुपोषण (Chronic Malnutrition) र शीघ्र कुपोषण (Acute Malnutrition) को मिश्रित रुप पनि भनिन्छ ।

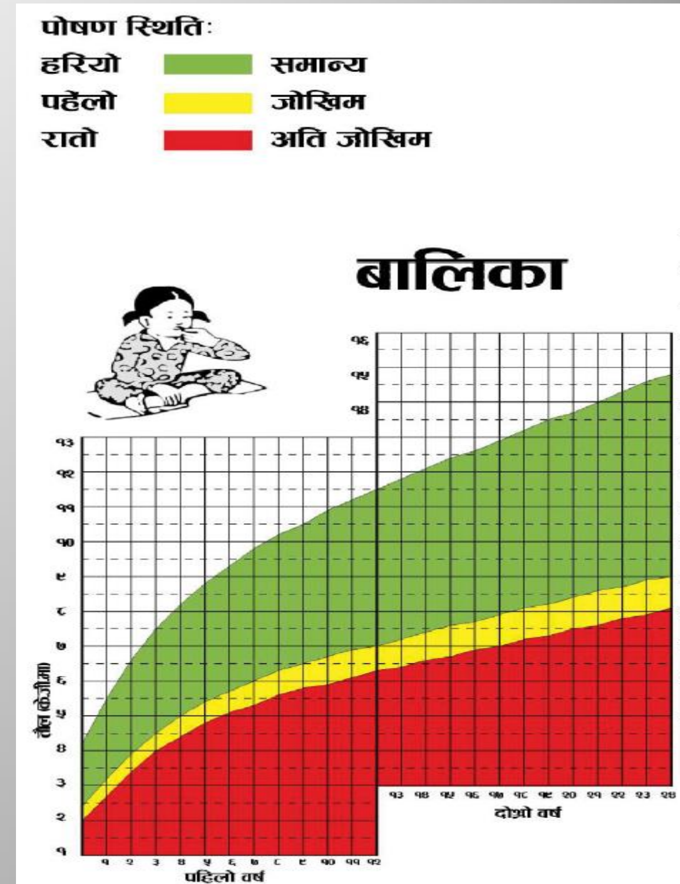

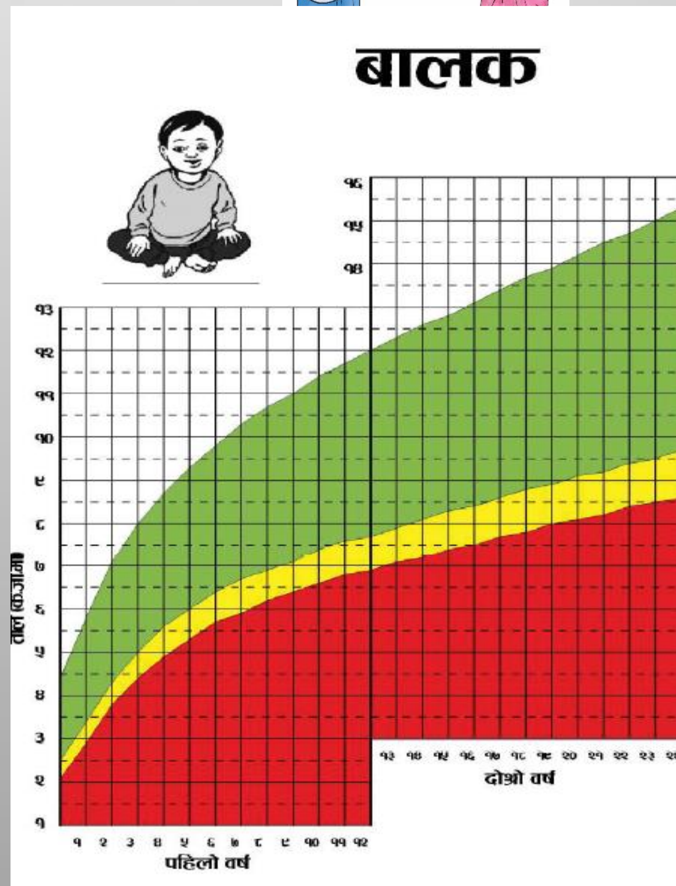

अधिकपोषण

कुपोषणको अवस्था

पुड्कोपन

(उमेर-उचाई) ५ बर्षमुनी

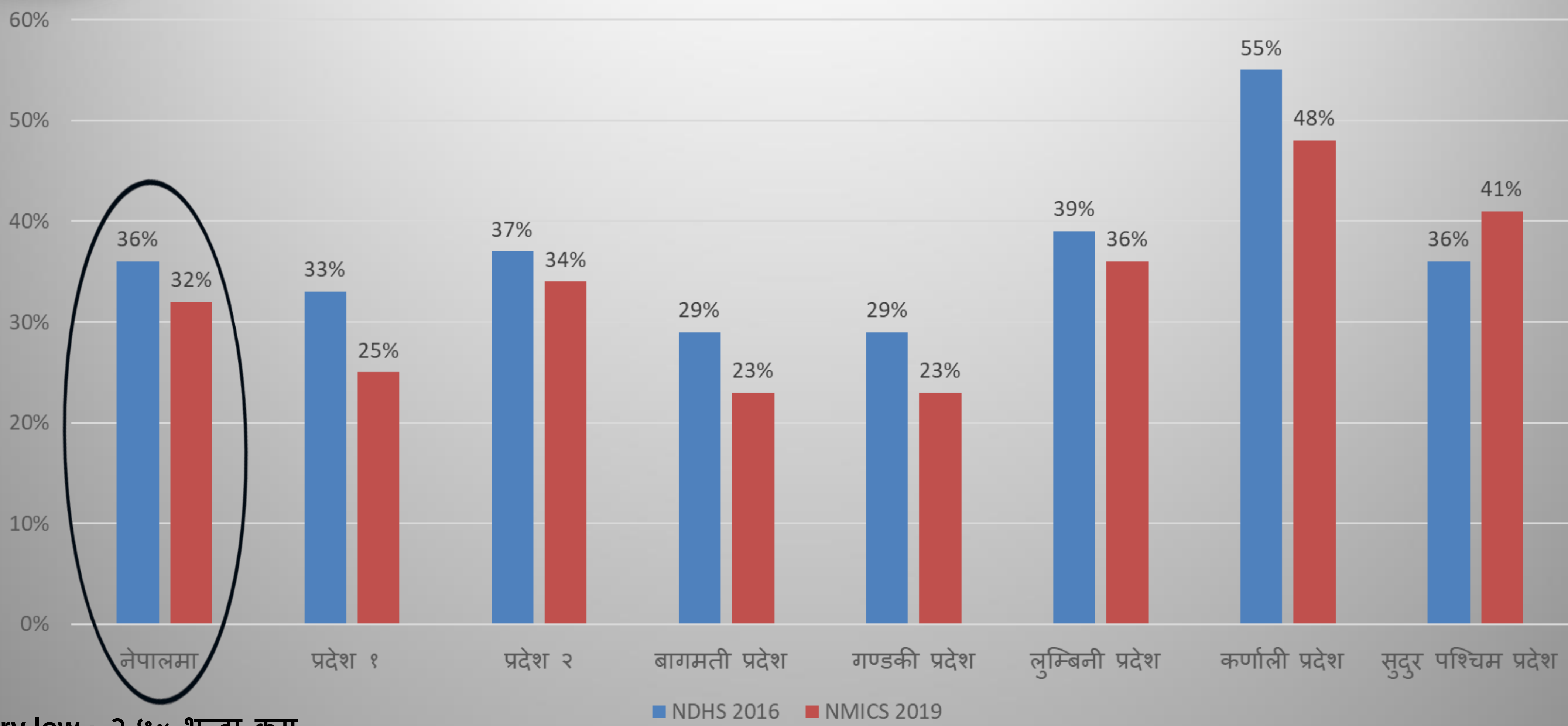

- **Very low : २.५% भन्दा कम**
- **Low : २.५% देखी १०% भन्दा कम**
- **Medium: १०% देखी २०% भन्दा कम**
- **High : २०% देखी ३०% भन्दा कम**
- **Very high : ३०% वा सो भन्दा माथी**

स्रोत : Nutrition Landscape information System interpretation Guide 2nd edition 2019 WHO

ख्याउटेपन

(उचाई-तौल) ५ बर्षमुनी

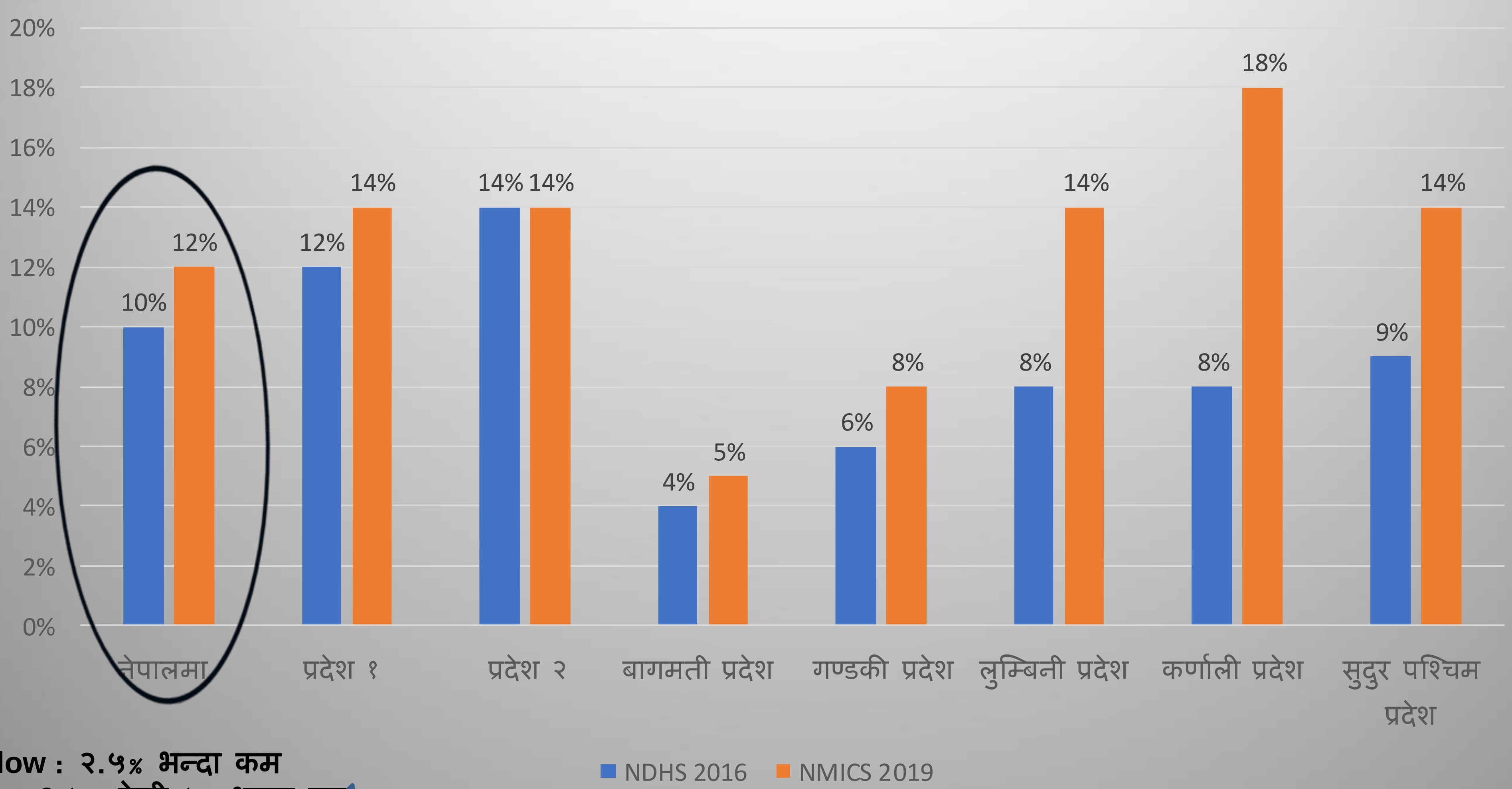

- **Very low : २.५% भन्दा कम**
- **Low : २.५% देखी ५% भन्दा कम**
- **Medium: ५% देखी १०% भन्दा कम**
- **High : १०% देखी १५% भन्दा कम**
- **Very high : १५% वा सो भन्दा माथी**

स्रोत : Nutrition Landscape information System interpretation Guide 2nd edition 2019 WHO

कमतौल

(उमेर-तौल) ५ बर्षमुनी

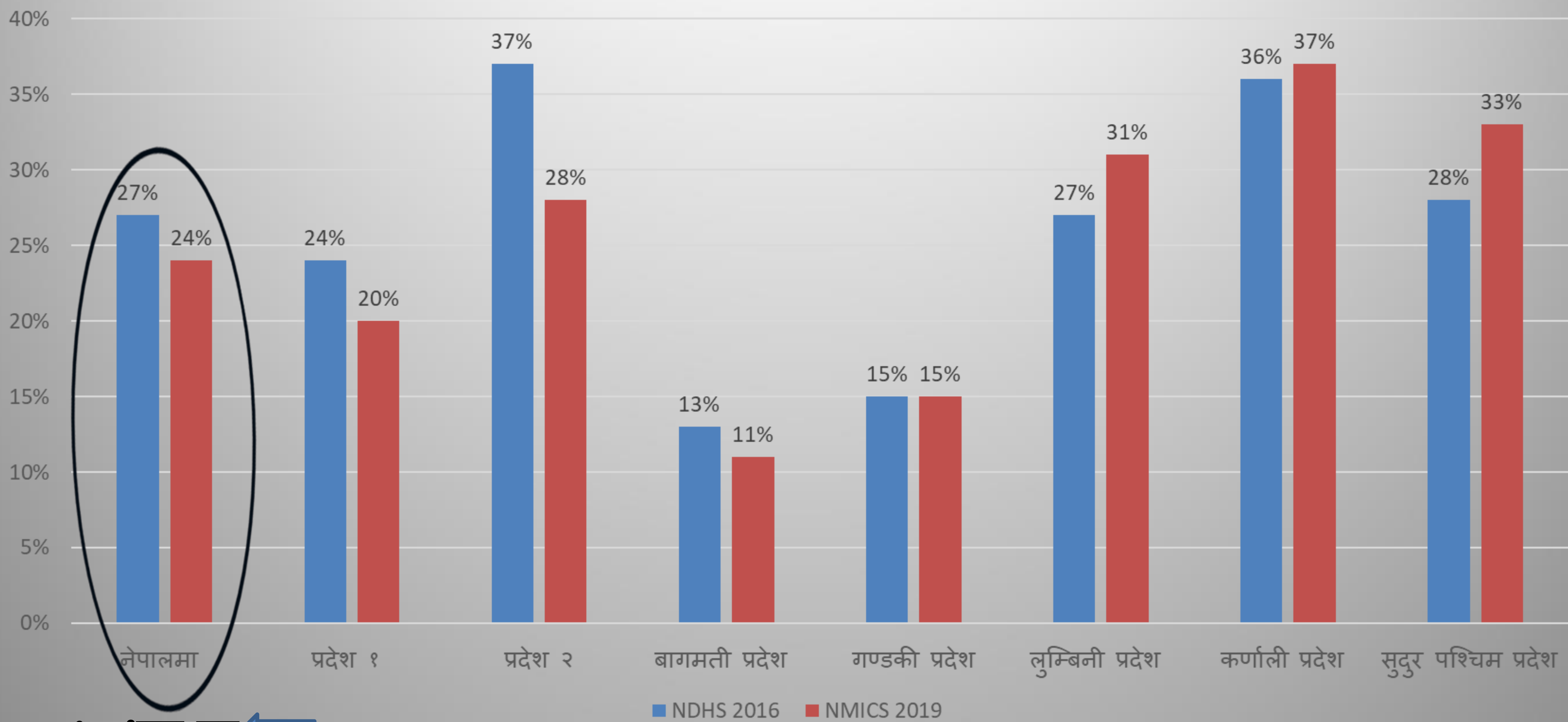

- **Low : १०% भन्दा कम**
- **Medium: १०% देखी १९% भन्दा कम**
- **High : २०% देखी २९% भन्दा कम**
- **Very high : ३०% वा सो भन्दा माथी**

स्रोत : Nutrition Landscape information System interpretation Guide 1st edition 2019 WHO

कुपोषणको दर र दीगो विकास (SDG) लक्ष्य

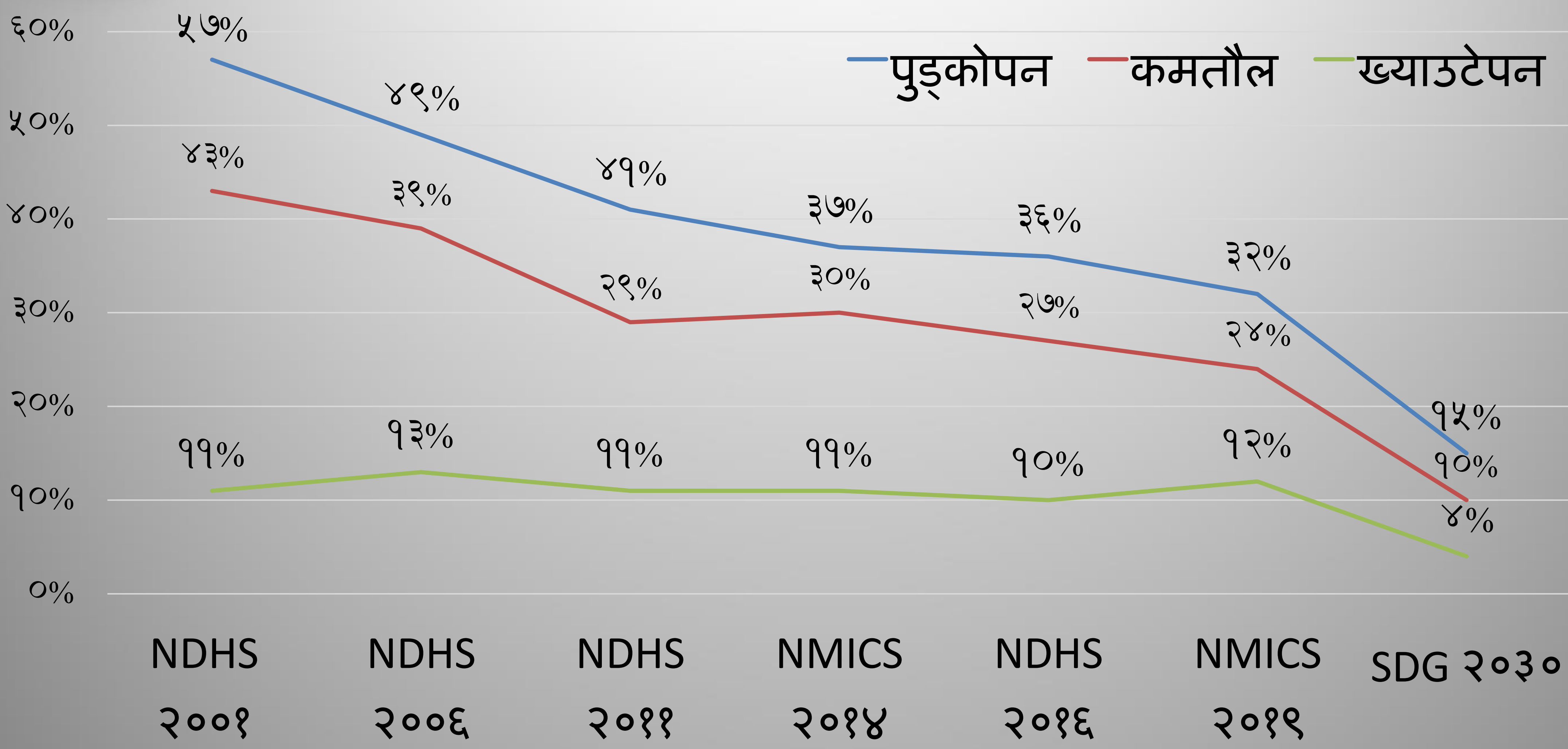

जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी

६-५९ महिना सम्मका बालबालिका रक्तअल्पता

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

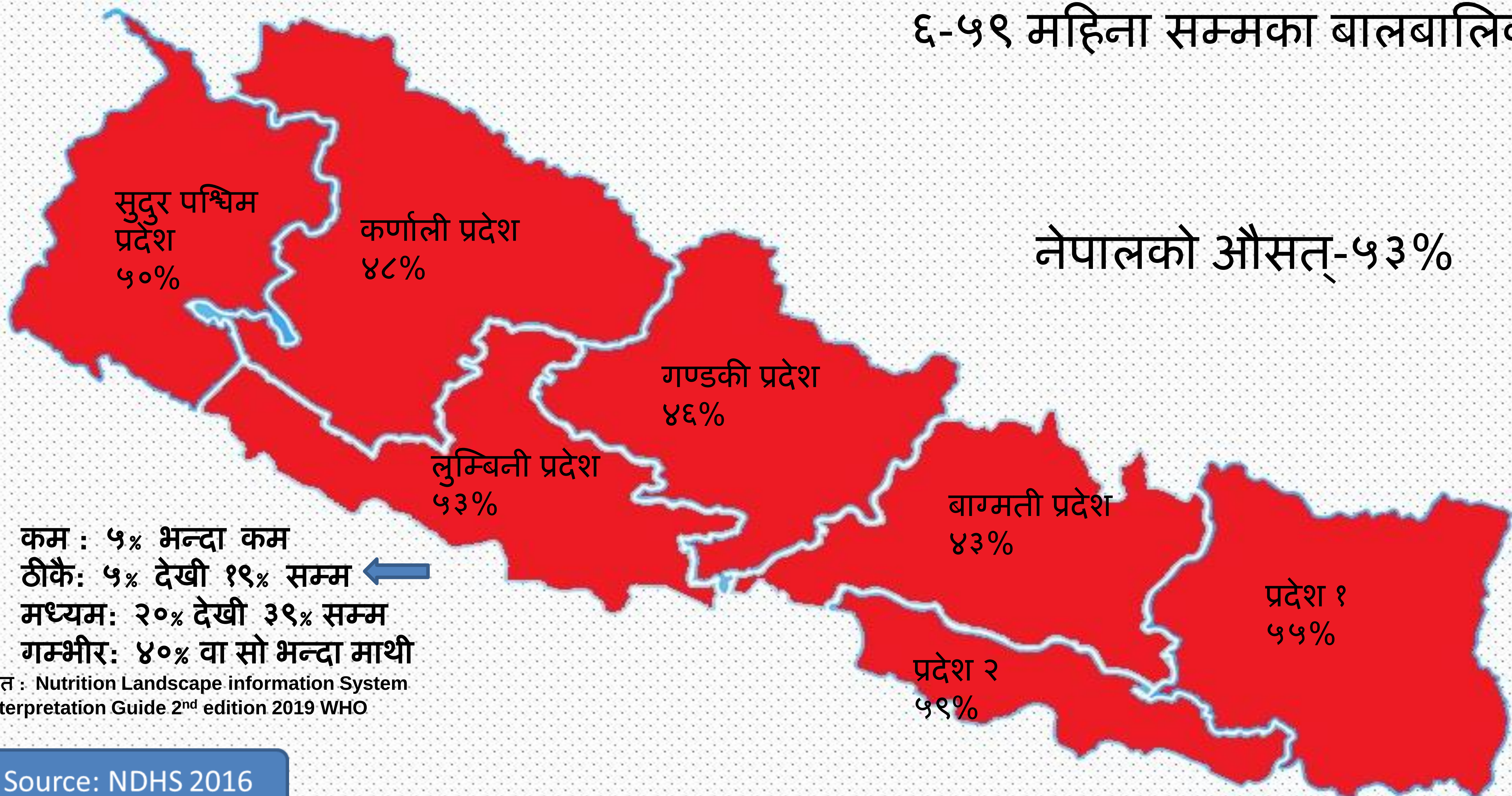

- कम : ५% भन्दा कम
- ठीकै: ५% देखी १९% सम्म
- मध्यम: २०% देखी ३९% सम्म
- गम्भीर: ४०% वा सो भन्दा माथी

स्रोत : Nutrition Landscape information System interpretation Guide 2nd edition 2019 WHO

Source: NDHS 2016

१५-४९ बर्षका महिलामा रक्तअल्पता

१५-४९ बर्षका महिलामा

नेपालको औषत्-४१%

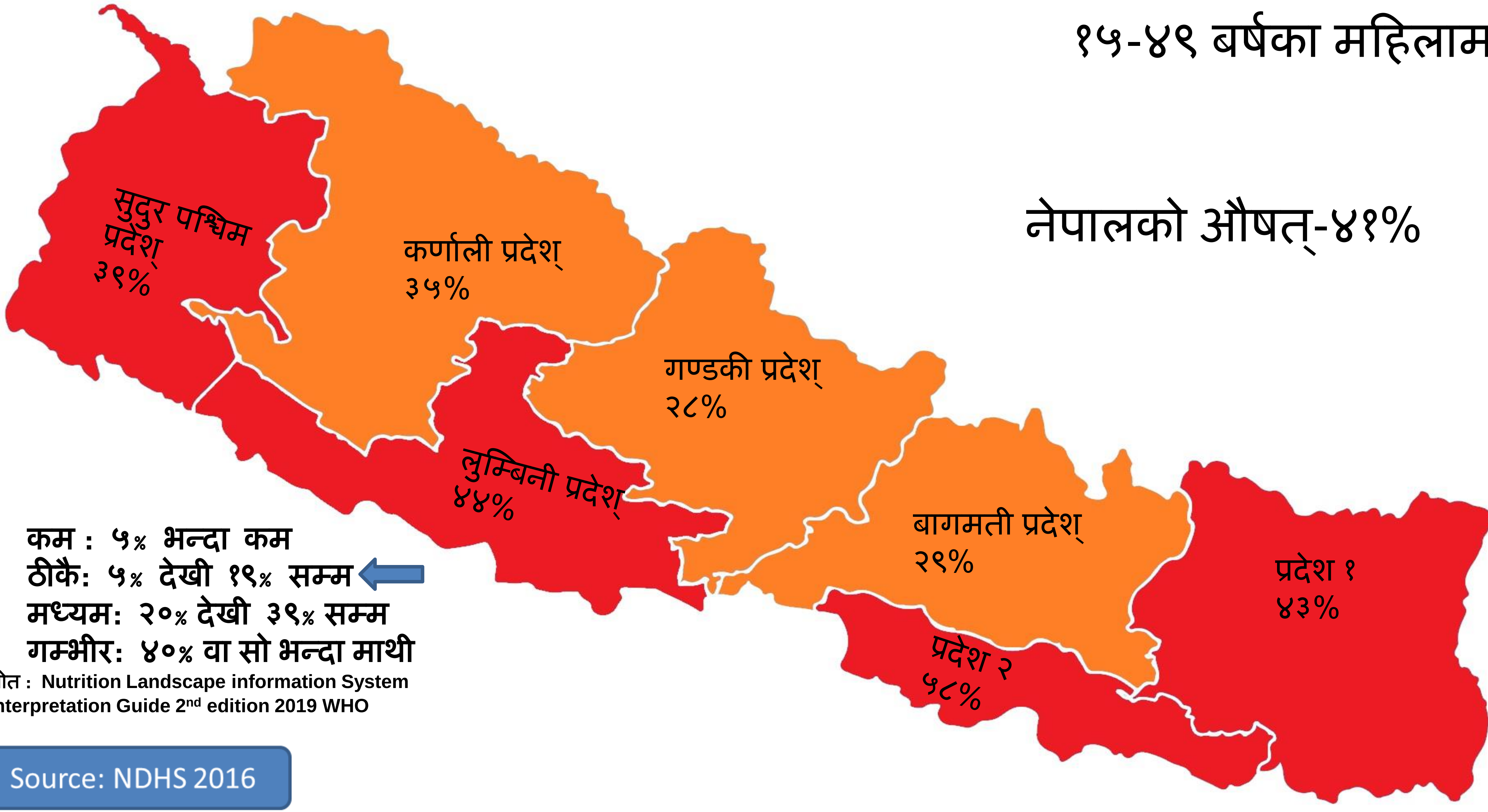

- कम : ५% भन्दा कम
- ठीकै: ५% देखी १९% सम्म
- मध्यम: २०% देखी ३९% सम्म
- गम्भीर: ४०% वा सो भन्दा माथी

स्रोत : Nutrition Landscape information System interpretation Guide 2nd edition 2019 WHO

Source: NDHS 2016

पोषणमा लगानी किन ?

मानवको वौद्धिक विकास गति

- ✓ बालबालिकाको वौद्धिक विकास गर्भमा रहदा ३० प्रतिशत भैसक्छ ।
- ✓ जन्मेको एक बर्ष भित्र थप २५, त्यसै गरी २ बर्षमा थप २५ गरी २ बर्ष भित्रमा ८० प्रतिशत वौद्धिक विकास भैसक्छ ।
- ✓ यसरी बालबालिका ५ बर्षको हुदासम्म ९० प्रतिशत वौद्धिक विकास हुने हुँदा यो उमेर समुहलाई बिशेष जोड दिइएको हो ।

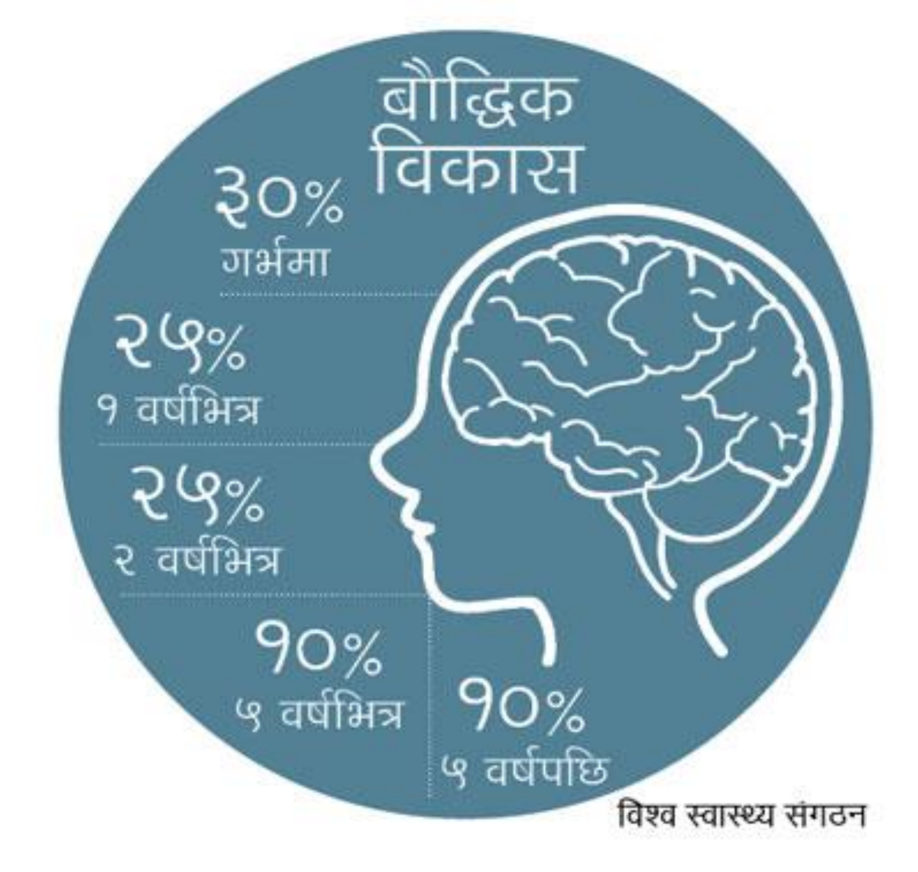

Source: Center on the Developing Child, Harvard University

पहिलो १००० दिन पोषणका लागि सुनौलो अवसर हो

- बच्चा गर्भमा बसेदेखि आमालाई पोषिलो खाना, आराम, तथा स्वास्थ्य जाँचमा विशेष ध्यान दिने ।
- स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती तथा आमाको नियमित स्वास्थ्य जाँच, पोषण तथा शिशुलाई १ घण्टा भित्र स्तनपान र ६ महिनासम्म आमाको मात्र दूध चुसाउने
- ६ देखि १२ महिना तथा १२ देखि २४ महिनासम्ममा बालबालिकालाई उमेर अनुसार थप खाना र नियमित स्तनपानका साथै आमालाई पनि पोषिलो खाना र नियमित स्वास्थ्य जाँच गराउने

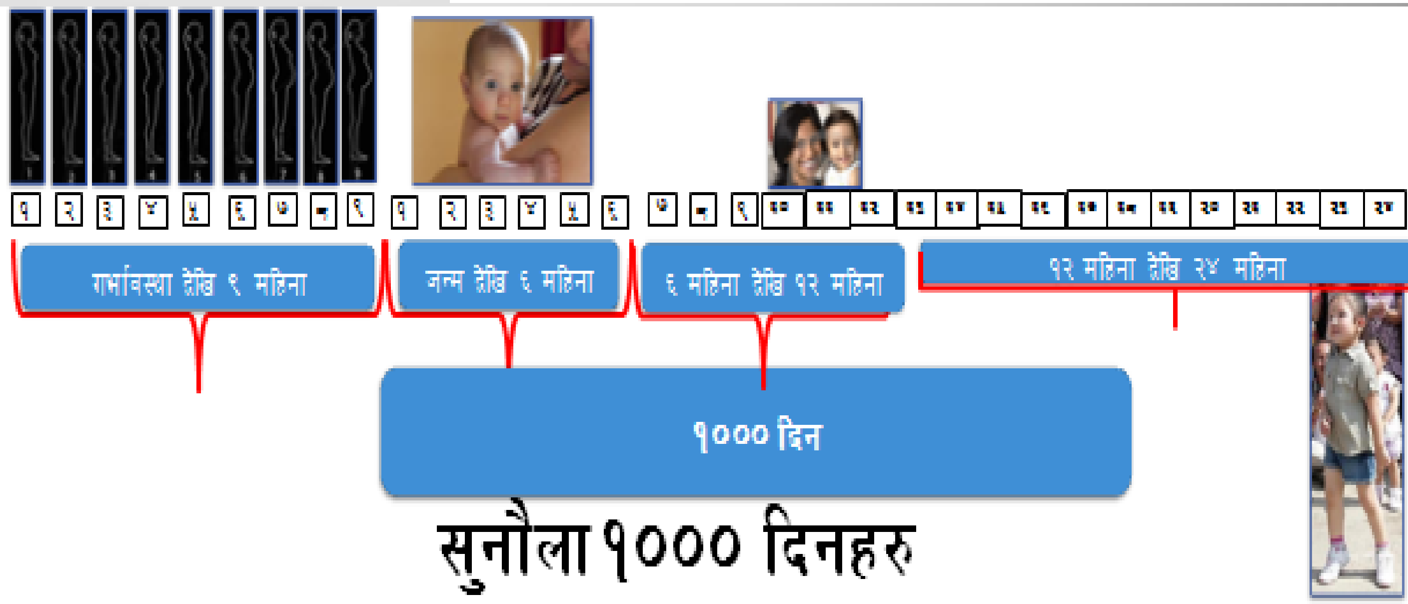

सुनौला १००० दिनहरु

गर्भावस्था: ९ * ३० = २७० दिनहरु

२ वर्ष सम्म : ३६५ * २ = ७३० दिनहरु

पोषण र मस्तिष्कको विकास

राम्रो पोषण पाएको बच्चाको मस्तिष्क “पूर्ण मस्तिष्क”

कुपोषित बच्चाको मस्तिष्क

“ खाली मस्तिष्क”

मस्तिष्कको कोषहरु(न्युरोनहरु) बन्नको लागी पोषणको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ! यिनै न्युरोनहरु पूर्णरुपमा बनेमा र सन्जाल राम्ररी बिकास भएमा मस्तिष्क पूर्णरुपमा बिकास भएको इमेजिङमा देखिन्छ!

पोषण: मस्तिष्क विकास र सिकाइको आधार

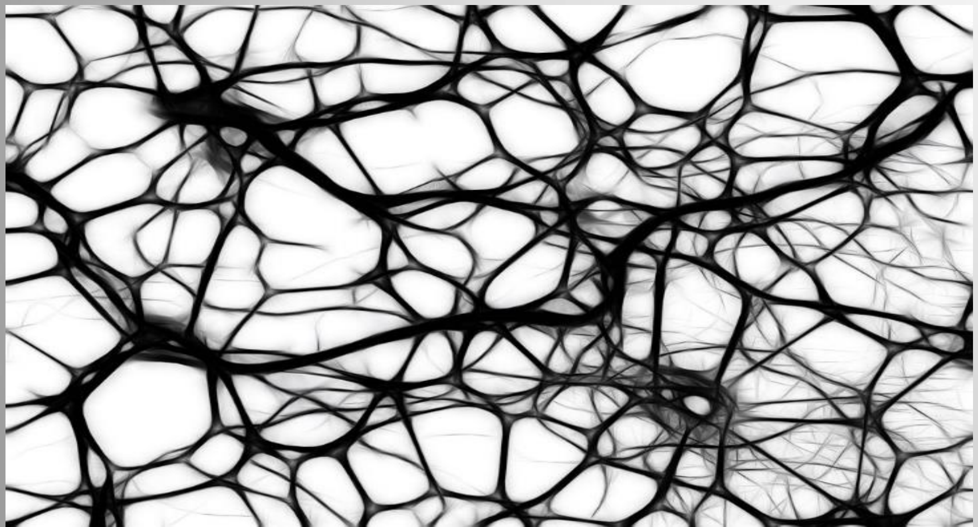

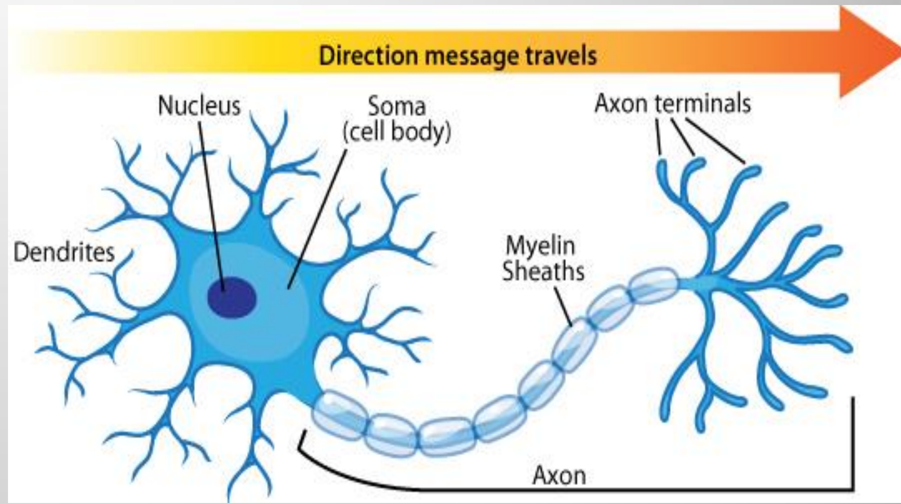

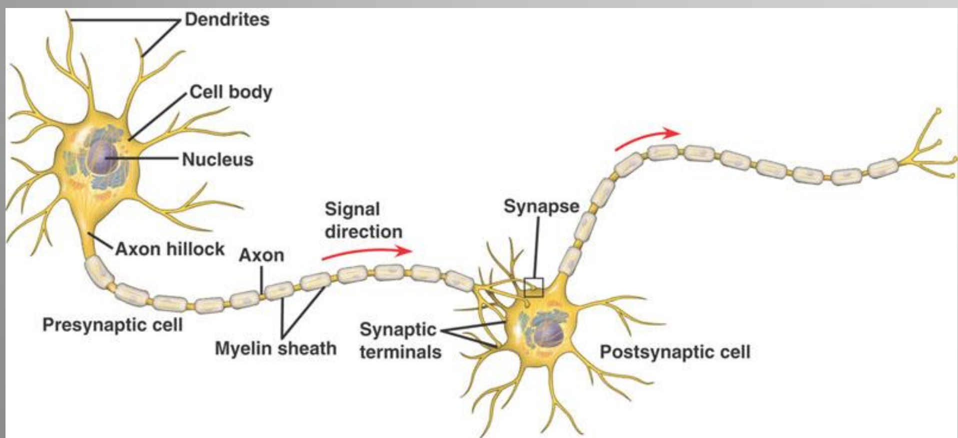

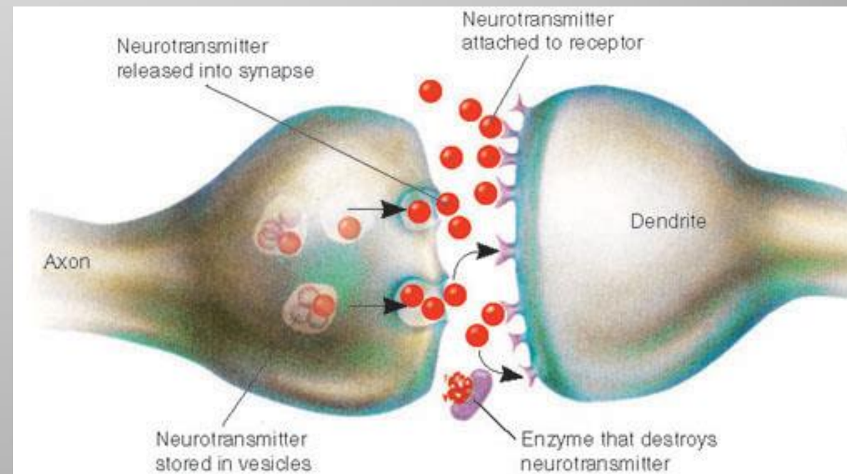

स्नायु प्रणालिको सबै भन्दा सानो इकाइ न्युरोन हो! यी न्युरोनहरु प्रयाप्त संख्यमा बन्नु पर्दछ, यिनीहरु जोडिनु पर्दछ र सन्जालको बिकास हुनु पर्छ! न्युरोनहरु प्रयाप्त संख्यामा बनेन र सन्जाल राम्ररी निर्माण हुन सकेन भने मस्तिष्कको बिकास राम्रो भएको मनिदैन्!यी सबैको लागी पोषणको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ!

तीब्र गतिमा मस्तिष्क निर्माण हुने अवस्था

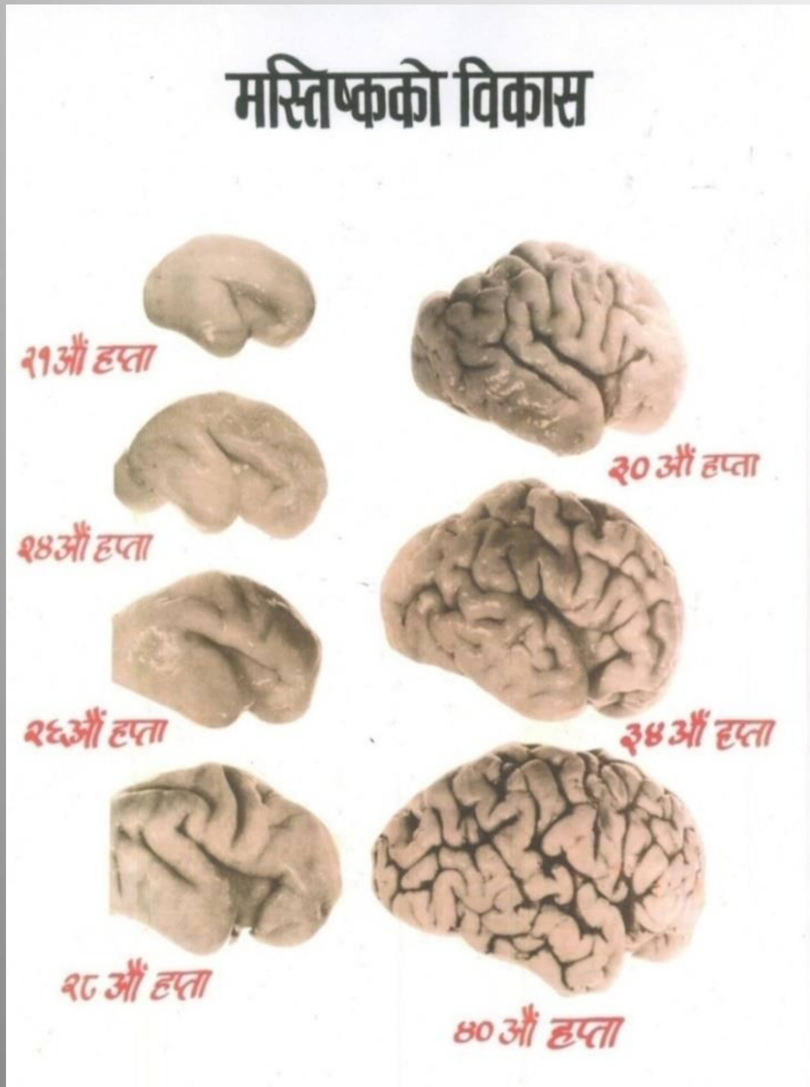

उमेरगत मस्तिस्कको कोशिकाहरुको संजाल निर्माण

जन्मदा | तीन महिना | तीन वर्ष | चौध वर्ष

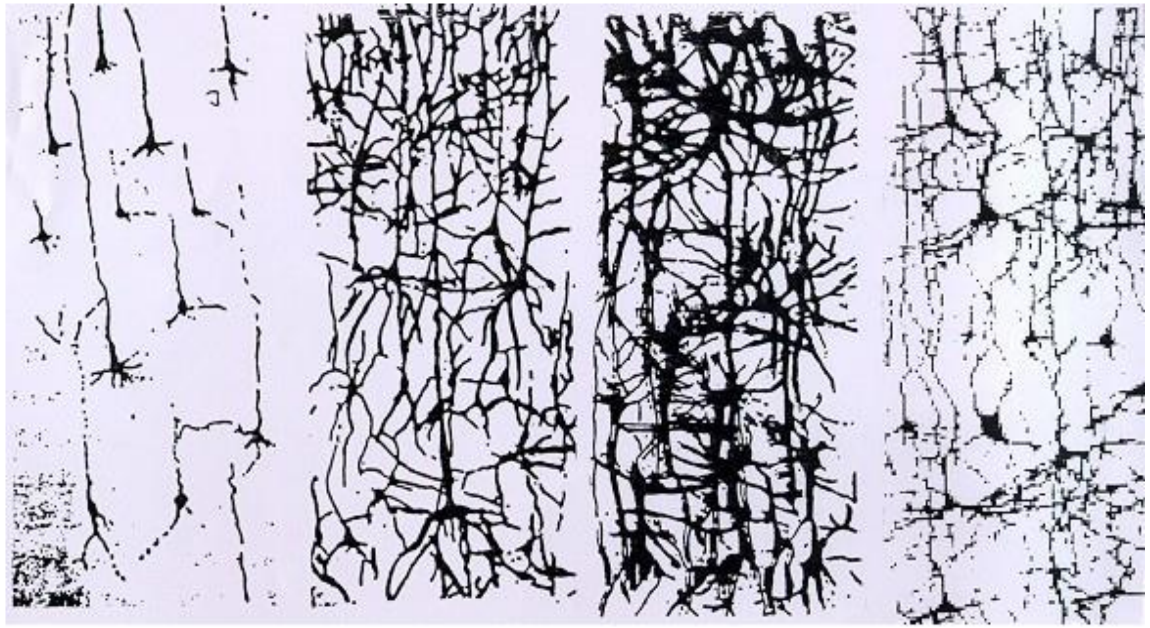

पोषणमा लगानी किन ?

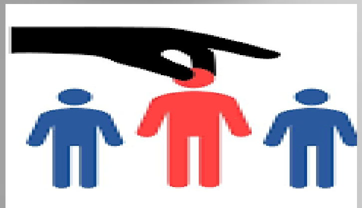

संसारका हरेक ३ जनामा १ व्यक्ति कुपोषित

बौद्दिक क्षमता लाई ९ अङ्क सम्म घटाउने (WHO)

बहुआयमिक गरीबिको मुख्य कारण मध्ये कुपोषण र किशोरीहरु विद्यालय जानबाट बञ्चित (NPC)

कम विकसित राष्ट्रको समूहबाट स्तरोन्नति हुन असम्भव (NPC)

कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा ११% नोक्सानी (WB)

२३-३४ प्रतिशत सम्म बाल मृत्युदर घटाउने (WHO)

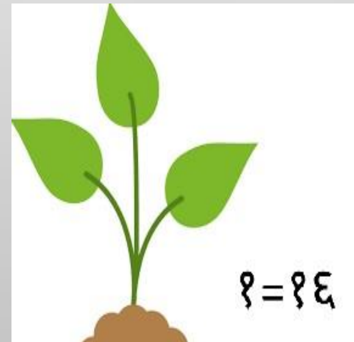

पोषणमा गरिएको लगानीले १६ गुणासम्म प्रतिफल दिने (GNR)

१७ मध्ये १२ वटा पोषणसँग सम्बन्धित र १, २, ३ र ६ पोषणसँग प्रत्यक्ष रुपमा, पोषणमा लगानी नभएमा दीगो विकास लक्ष्य प्राप्ति नहुने ।

४५% बालबालिकाको मृत्युको कारण (WHO)

६ म. सम्म आमाको दूधमात्र र ६ प पूरक आहारले २०% सम्म बाल मृत्युदर घटाउने (WHO/UNICEF)

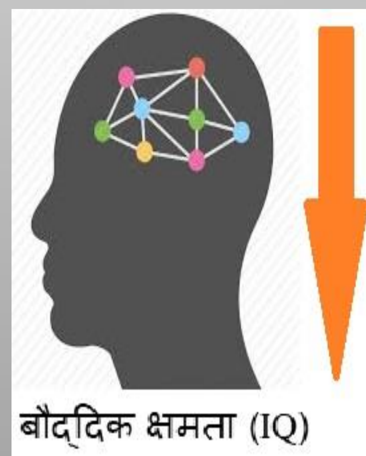

आयोडिनको कमीले १० र अत्यन्त पुड्कोपनले ५-१० अंक सम्म बद्दिक क्षमता घटाउने (WHO)

समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको दीर्धकालीन सोच पुरा गर्न

खानपानको विद्यमान आनीबानीहरु

१ खानामा विविधताको कमी

२ खानामा सधैं एकै किसिमको अन्नको प्रयोग तथा बढी मात्रामा प्रशोधन गरिएको पिठो तथा चामलको प्रयोग

३ फलफूल र तरकारी तथा सागपातको उपभोगमा कमि

४ प्राटिनयूक्त खानाको कमि

५ दूध र दूधवाट बनेका परिकारको उपभोगमा कमि

६ घिउ र तेलको उपभोगमा असन्तुलन

७ खानपान सम्बन्धी अन्धविश्वास

१० परम्परागत पोषिला खाद्य परिकारको उपभोगमा घट्दो प्रवृति

११ बालबालिका र युवा वर्गमा धेरै नुनिलो, चिल्ला र गुलिया खाद्यवस्तुको उपभोग गर्ने बढ्दोप्रवृति

१३ बालबालिकामा उपयूक्त थप खानाको कमि

१२ मदिराजन्य पेय पदार्थको उपभोगमा बढ्दो प्रवृति

१४ गर्भवति र स्तनपान गराउने महिलाहरूमा पौष्टिक खानाको कमि

१५ किशोर किशोरीहरूको खानामा पौष्टिकताको कमि

६-२३ महिनाको बालबालिकाको खाद्य विविधिकरण

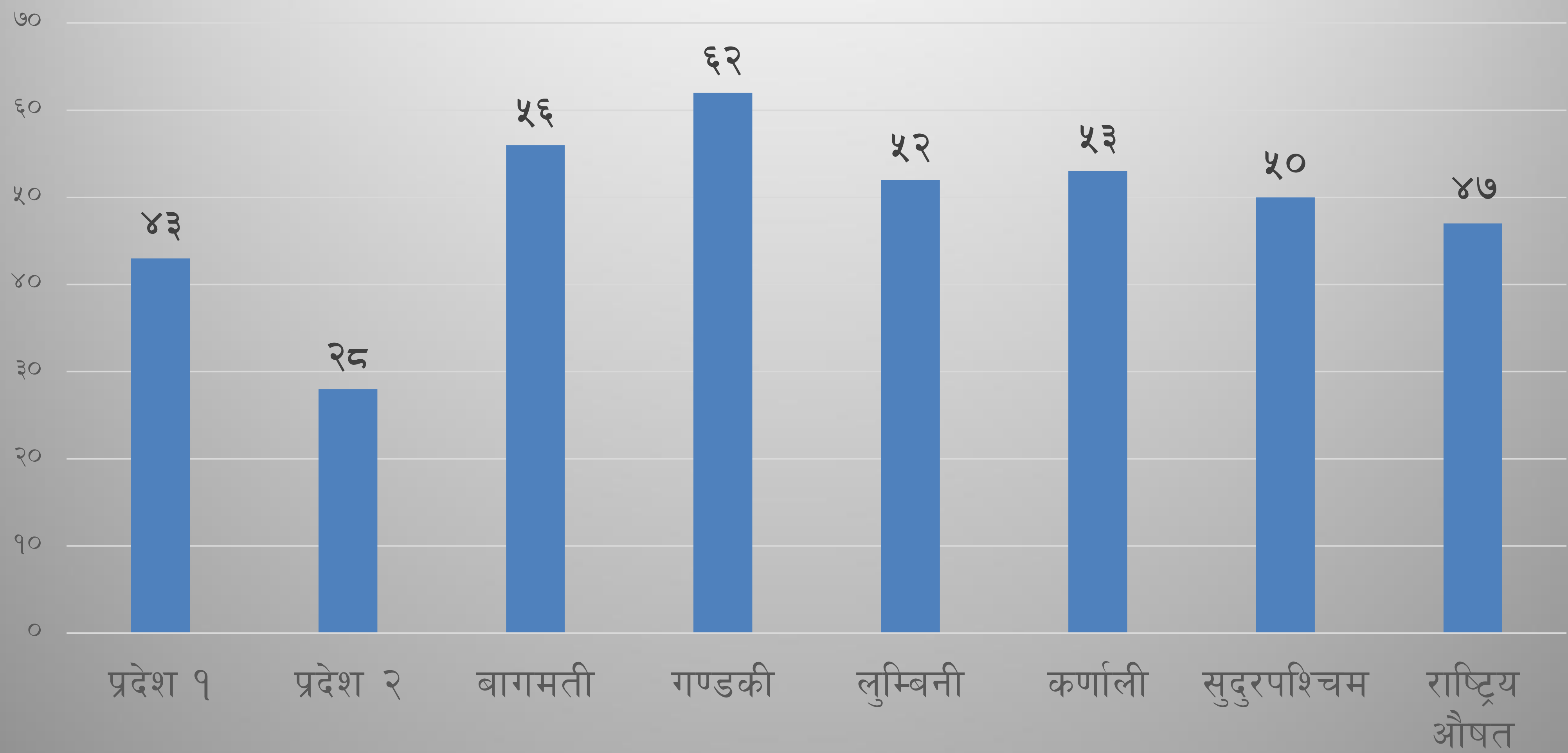

NDHS 2016

६-२३ महिनाको बालबालिकाले भिट्टामिन ए पाइने खानेकुरा खानेको प्रतिशत

NDHS 2016

६-२३ महिनाको बालबालिकाले आइरन पाइने खानेकुरा खानेको प्रतिशत

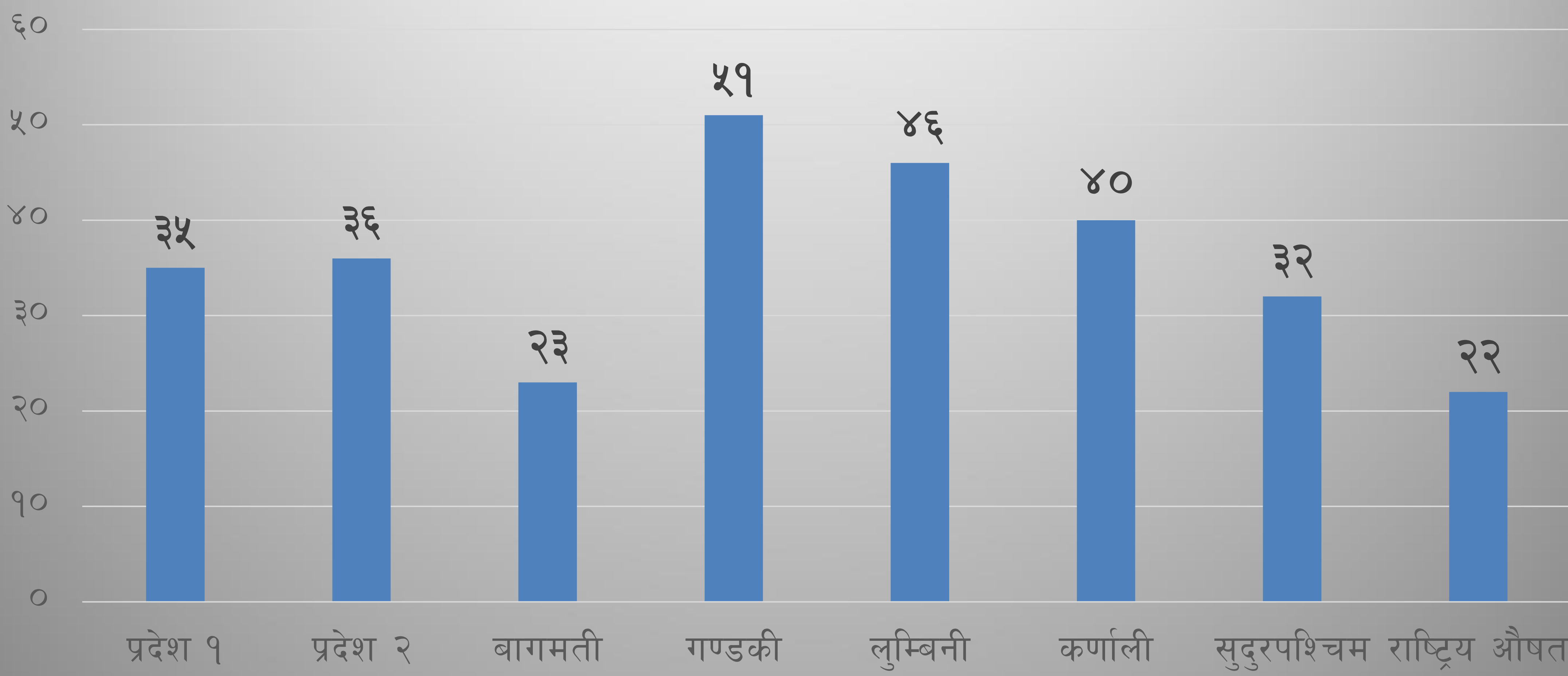

NDHS 2016

१५-४९ बर्षका महिला ख्याउटे छन

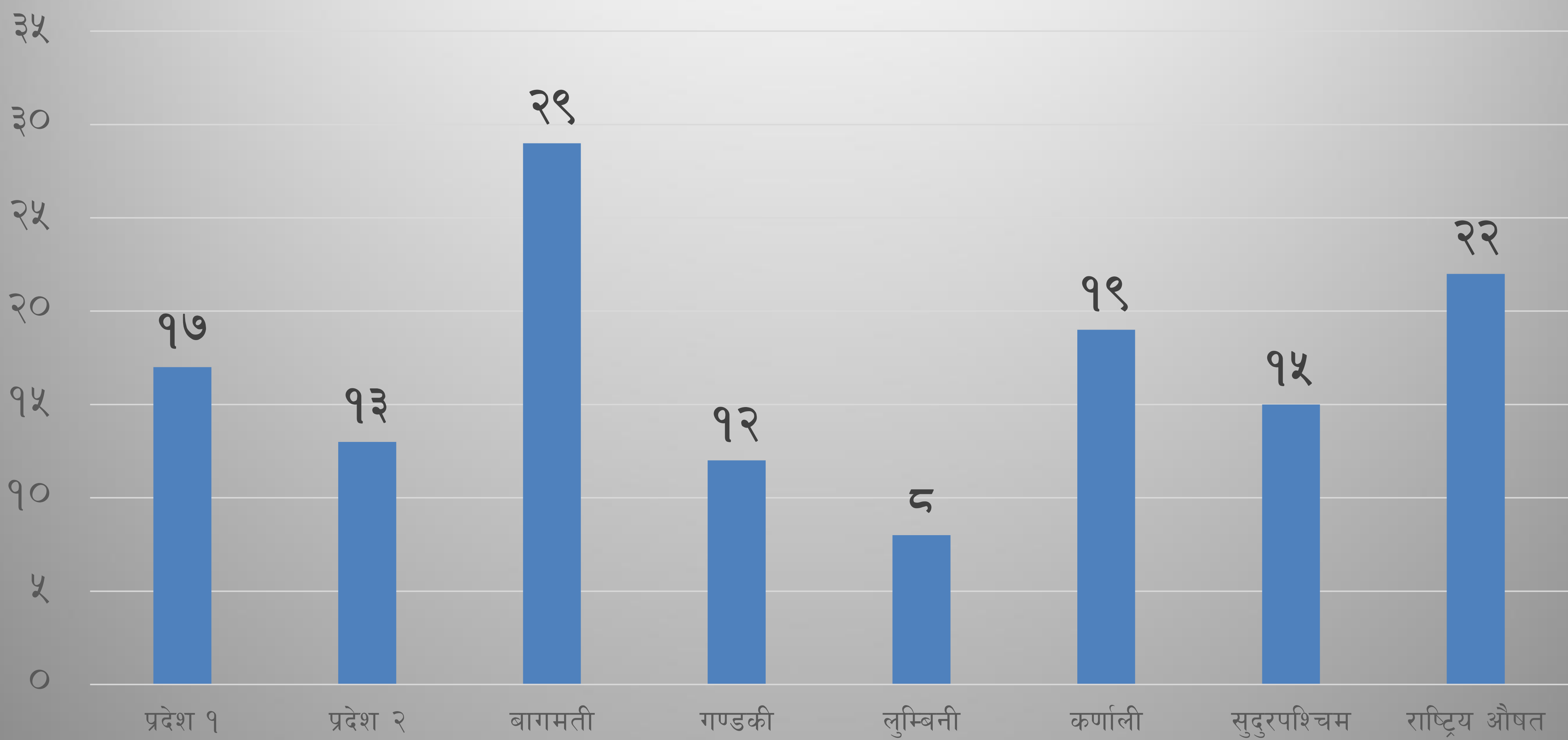

NDHS 2016

माछा मासु खाने १५-४९ बर्षका महिला जस्को २ बर्ष मुनिका बच्चा छन

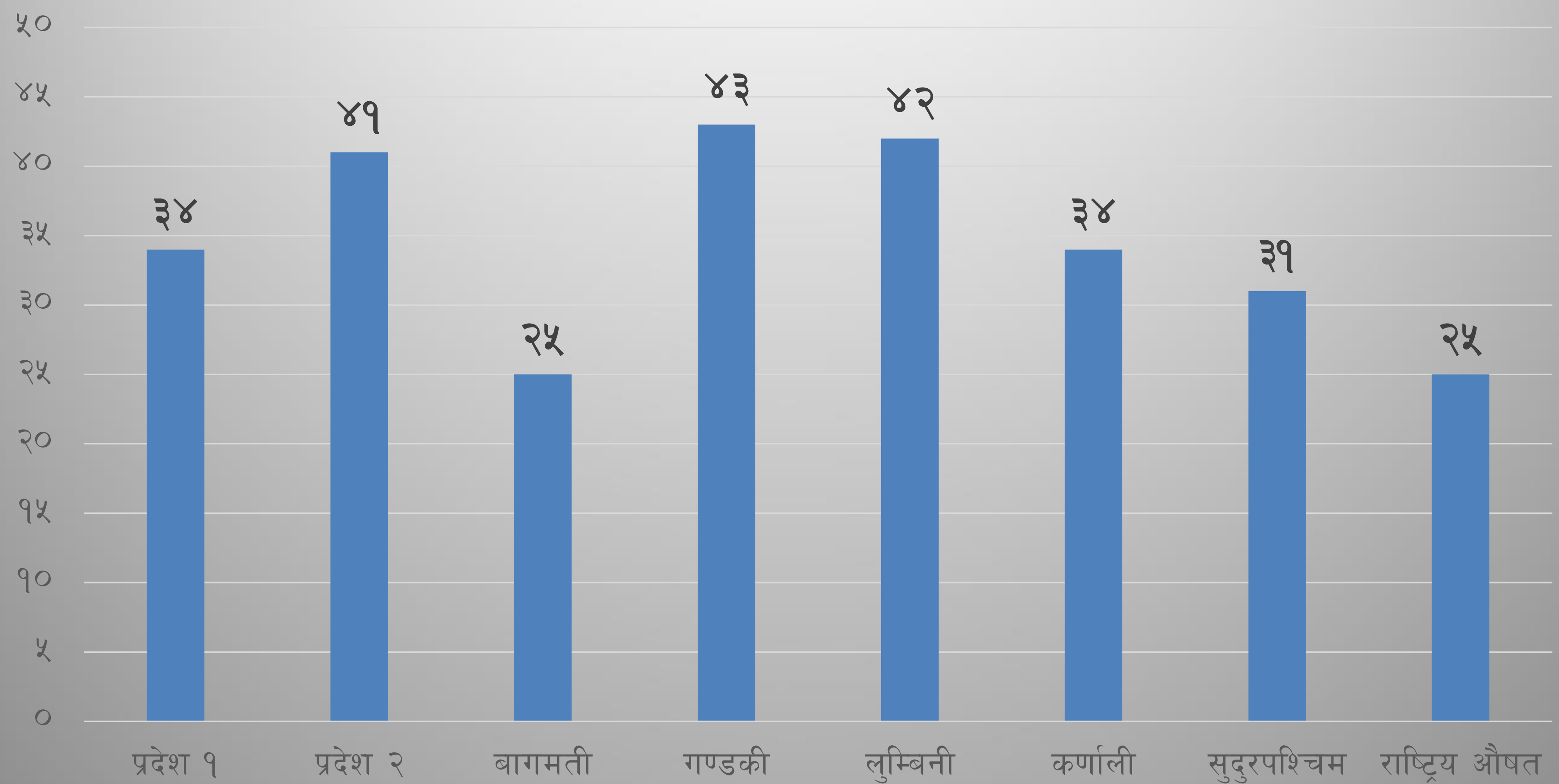

NDHS 2016

अण्डा खाने १५-४९ बर्षका महिला जस्को २ बर्ष मुनिका बच्चा छन

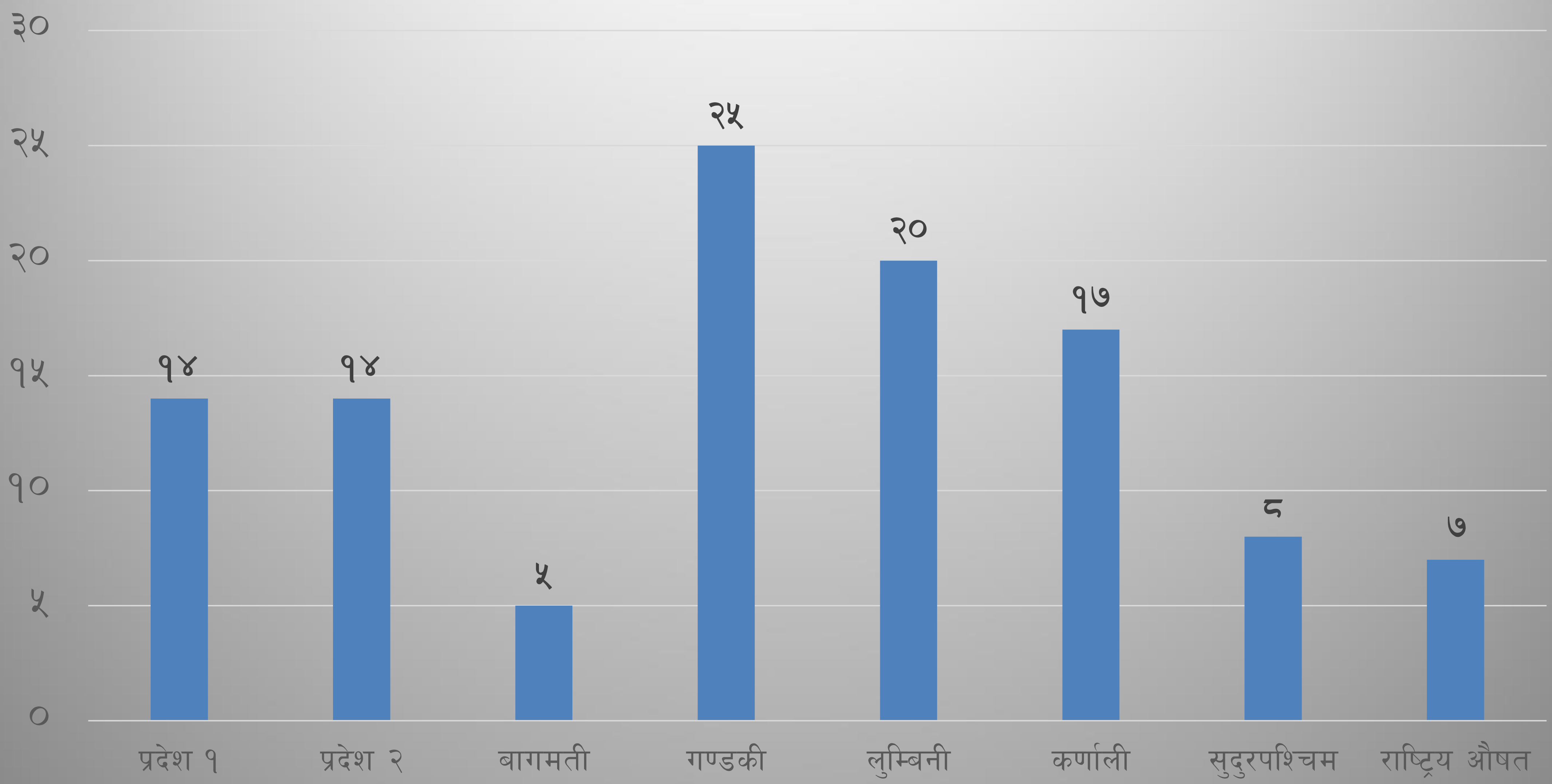

NDHS 2016

दुध वा दुधबाट बनेका वस्तु हरु खाने १५-४९ बर्षका महिला जस्को २ बर्ष मुनिका बच्चा छन

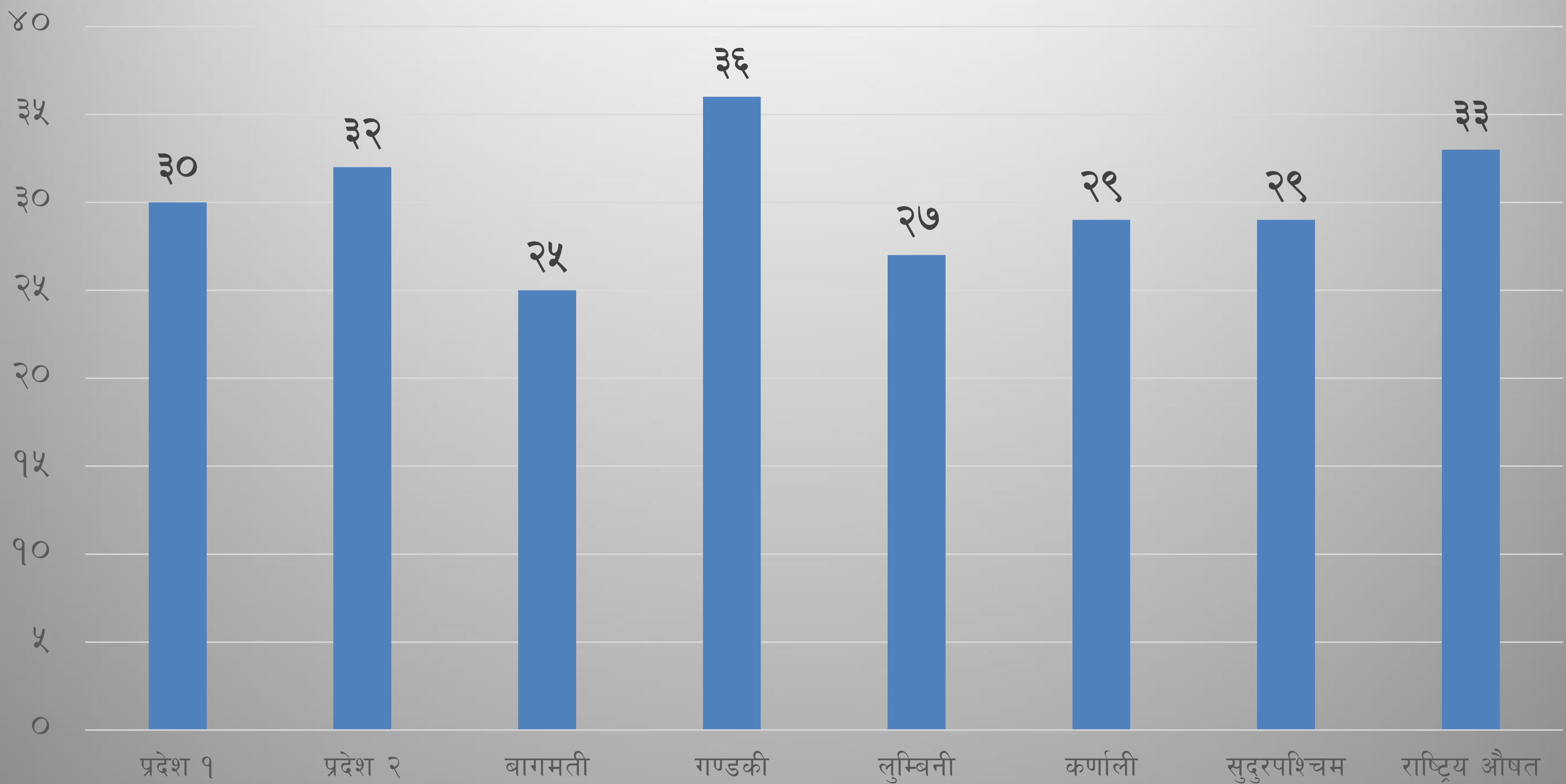

NDHS 2016

हरियो सागपात खाने १५-४९ बर्षका महिला जस्को २ बर्ष मुनिका बच्चा छन ...श्रोत

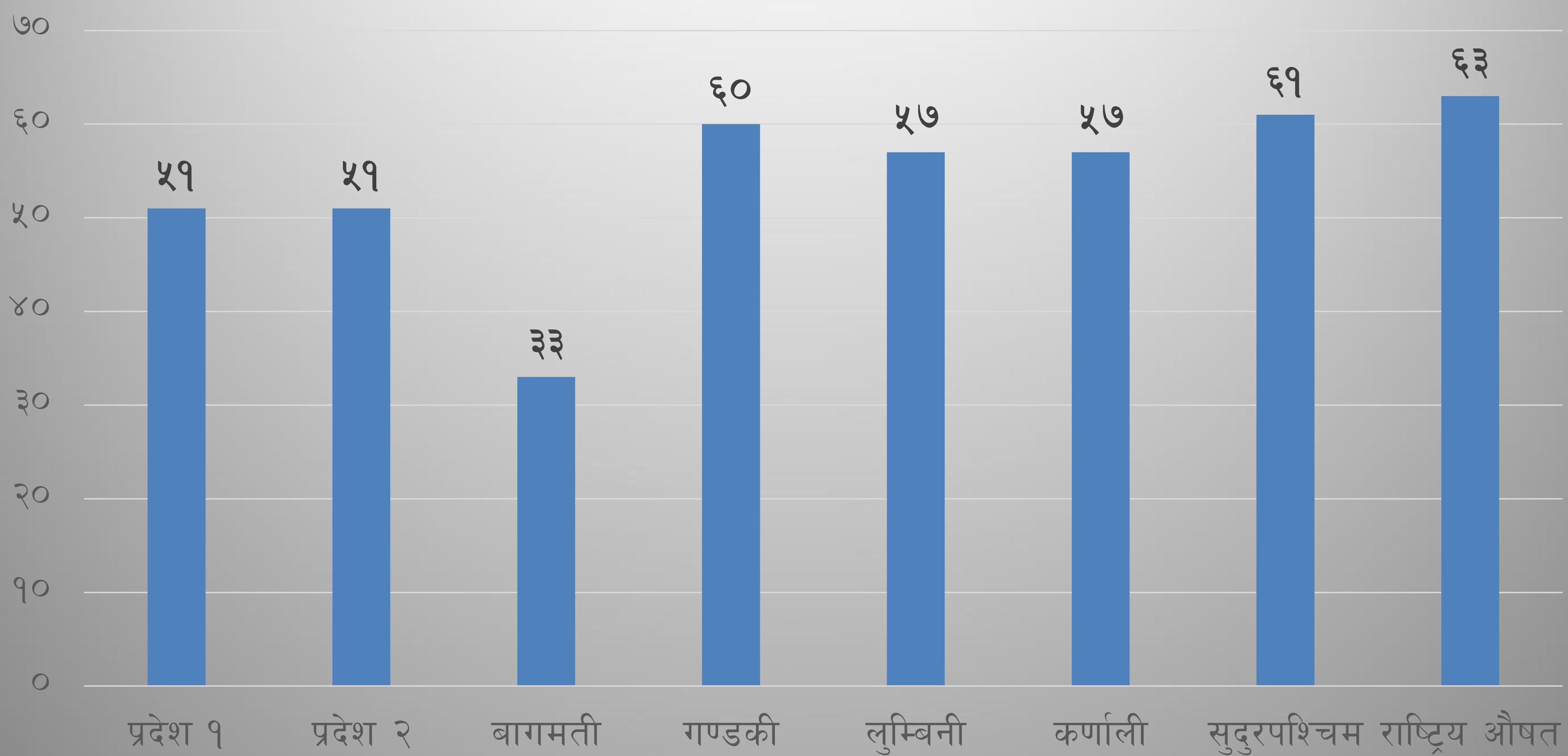

NDHS 2016

फलफुल तथा भिट्टामिन ए पाइने खाना खाने १५-४९ बर्षका महिला जस्को २ बर्ष मुनिका बच्चा छ्न

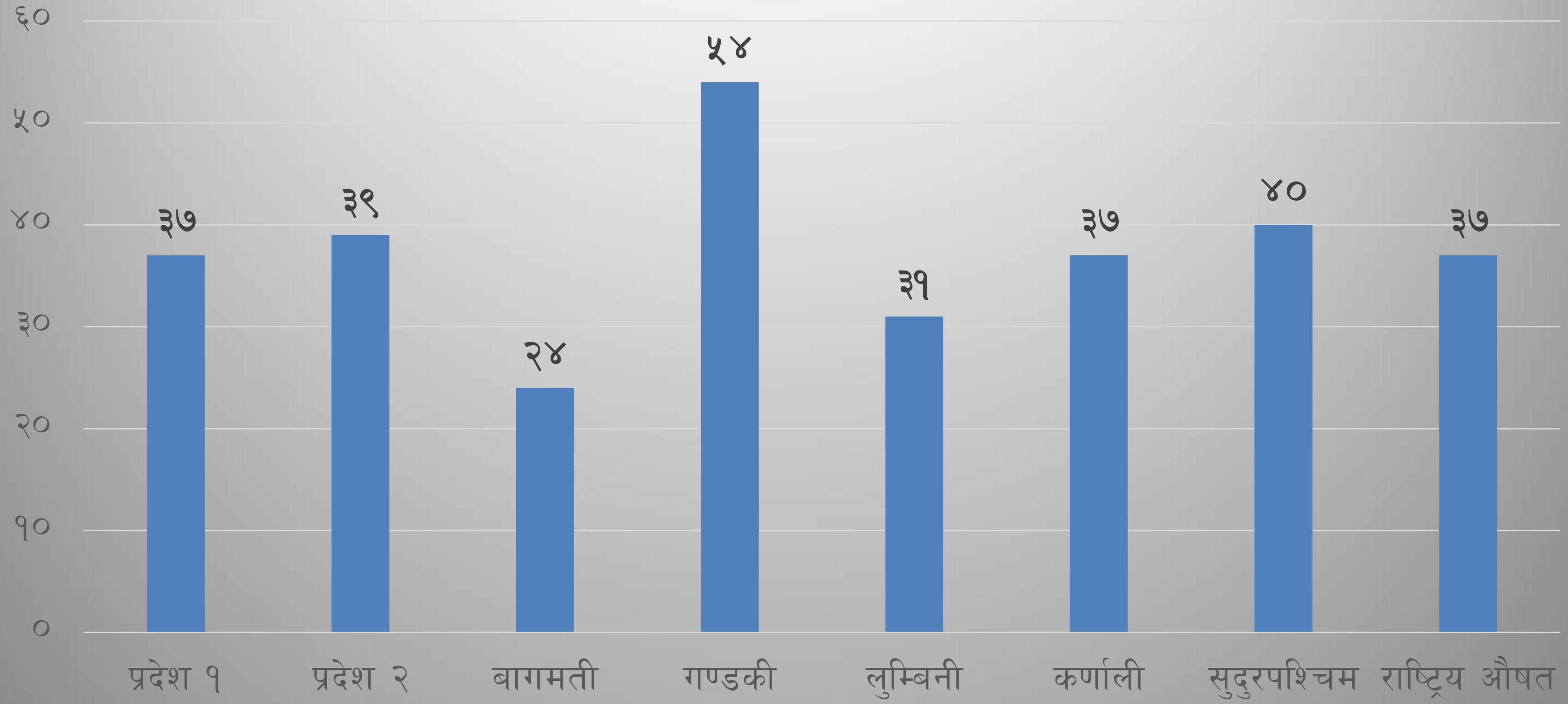

NDHS 2016

निस्कर्ष

- नेपालमा हरेक बार खाना ४ खाने ४ खाने ६ देखि २३ महिनाका बालबालिका जम्मा ४७ प्रतिशत रहेको
- आइरनयूक्त खाना खाने ६ देखि २३ महिनाका बालबालिका जम्मा ३५ प्रतिशत रहेको जसले गर्दा प्रतिशत बालबालिकामा ६९ रक्तअल्पताको समस्या देखिएको छ ।
- १५ देखि ४९ बर्षका महिला जस्का २ बर्ष मुनिका बच्चा छन् तिनीहरुमा पनि खाद्य विविधिकरण सन्तोषजनक नरहेको

कुपोषणको संरचनागत अवधारणा

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

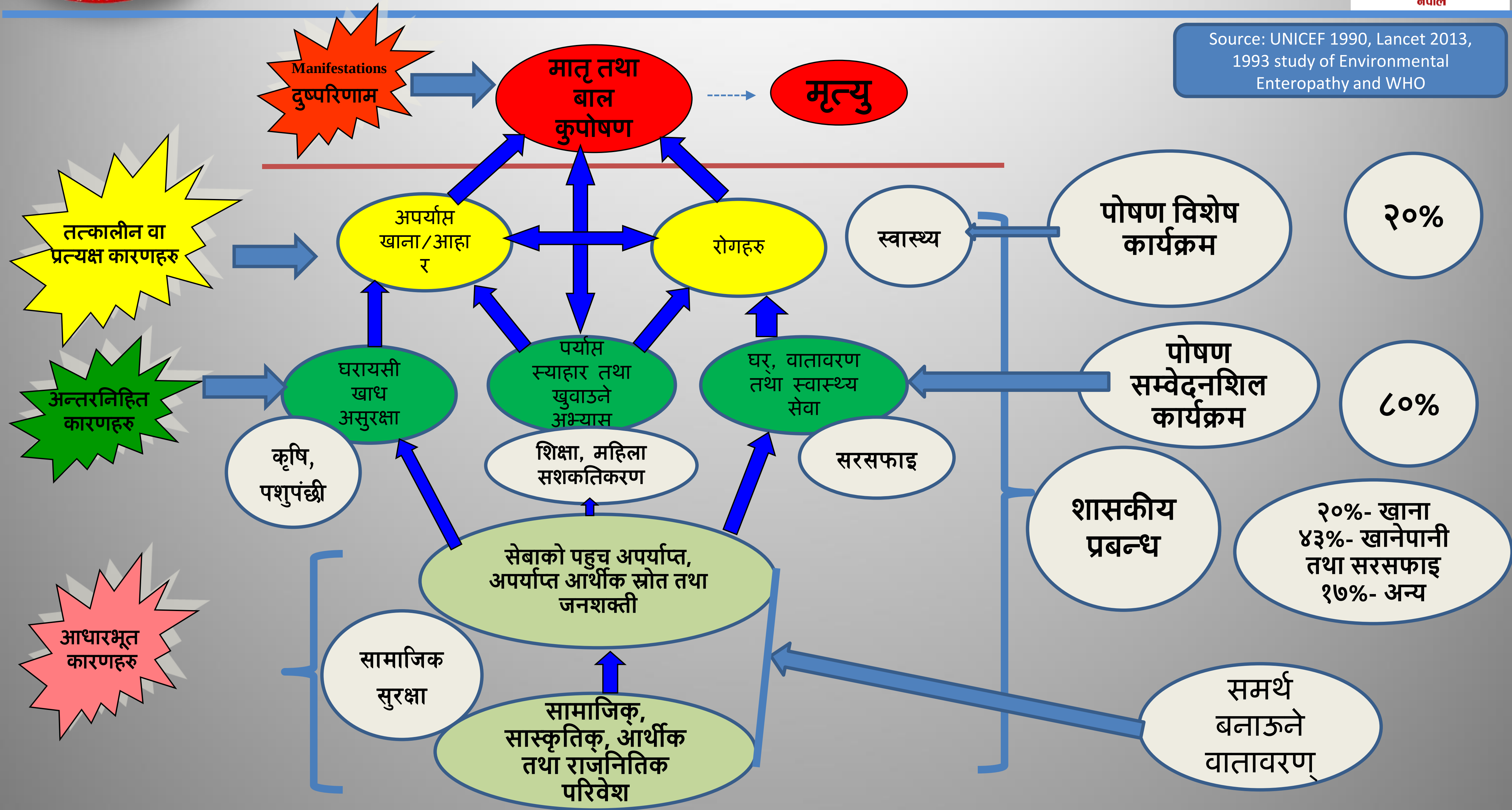

विभिन्न कारणले पुस्ता पुस्तासम्म चलिरहने कोषणको चक्र

Source: ACC/SCN, Second Report on the World Nutrition Situation: Vol. I: Global and Regional Results, ACC/SCN, Geneva, 1992.

बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रममा विषयगत क्षेत्रको भूमिका

पोषण तथा खाद्य सुरक्षा नेपाल

राष्ट्रिय योजना आयोग

नेतृत्व, समन्वय, स्रोतको पहिचान र वितरण, क्षमता विकास, सूचना व्यवस्थापन

स्वास्थ्य क्षेत्र

- सुक्ष्मपोषक तत्वहरूको वितरण
- मातृ तथा वाल्यकालिन आहार, स्याहार, पोषण
- कडा शीघ्र कुपोषणको उपचार-व्यवस्थापन
- नवशिशु-बालरोगको एकीकृत व्यवस्थापन

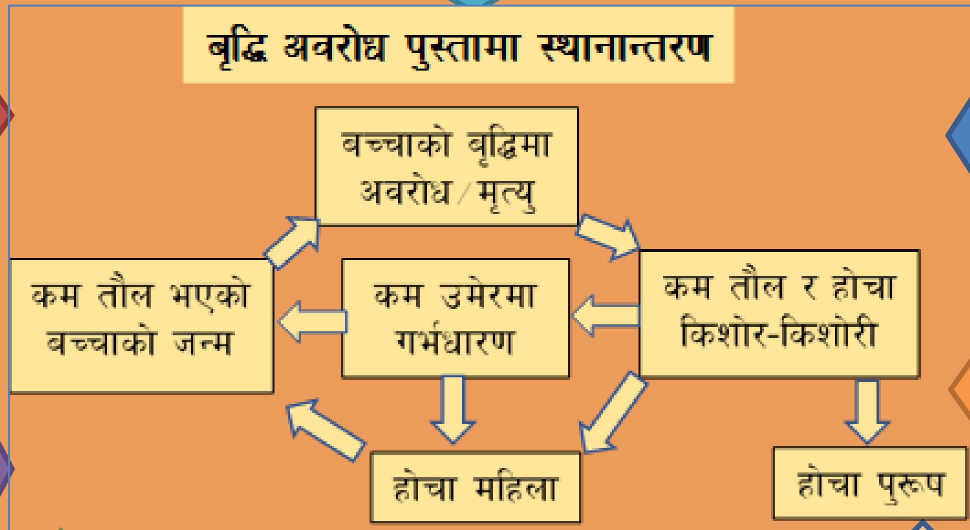

शिक्षा क्षेत्र

- विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रमको विस्तार
- पोषणसम्बन्धी ज्ञान अभिबृद्धि तथा बानी-व्यवहारमा सुधार
- पोषणमैत्री पाठ्यक्रम र शिक्षा

खानेपानी तथा सरसफाइ

- सुरक्षित पिउने पानीको पहुँचमा बृद्धि
- सुधारिएको चर्पीको प्रयोगको प्रोत्साहन
- फोहरमैलाको उचित विसर्जन-व्यवस्थापन
- साबुन पानीले हात धुने बानीको प्रोत्साहन

शासकीय प्रबन्ध

- सामाजिक सुरक्षालाई पोषणसँग आवद्धता
- स्थानीय स्रोत व्यवस्थापन
- पोषणको अवस्था सुधार गर्नमा स्थानीय तहको अपनत्व

कृषि विकास क्षेत्र

- खाद्यवस्तुको पहुँच, उपलव्धता र उपभोगमा बृद्धि
- आयआर्जन उद्यमको प्रवर्द्धन
- महिलाको कार्यबोझमा कमी

पशुपन्छी विकास क्षेत्र

- पशुपन्छीजन्य खाद्यवस्तुको उत्पादन, पहुँच तथा उपयोगमा बृद्धि
- आयआर्जन उद्यमको प्रवर्द्धन

महिला,बालबालिका क्षेत्र

- महिला सशक्तीकरण
- महिलाहरूको आयआर्जन विकास र विस्तार
- लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध जनचेतना
- बलबालिका तथा किशोर-किशोरीको संरक्षण

धन्यवाद